

Official Working Style
Irish Setters
in woord en beeld

Uitgave jubileumjaar 1915 - 2015
Ierse Setter Club Nederland

door
J. Buiten

Official Working Style Irish Setters in woord en beeld

Bronzen Irish Setter statue van de onlangs overleden kunstenaar Willie Gaynor'

Voorwoord

Mij is gevraagd een vertaling en daarbij de begrippen te omschrijven op de *Official Working Style Irish Setters* zoals deze bij de overzeese Ierse setter club (IRSC) is bekrachtigd. De IRSC is de Ierse moederclub van ons ras, die zowel de Rasstandaard alsmede de Officiële beschrijving van de Werkstijl heeft opgesteld (als resultaat van lessen door de eeuwen heen). In alle landen aangesloten bij de Federation Cynologique Internationale (FCI), dus ook bij ons in Nederland, zijn beide standaarden richtinggevend.

Ik heb me vol enthousiasme geworpen op de verkenning in de ziel van de Ierse setter, nog nooit was ik zo diep in het fenomeen hond verzeild geraakt. Cruijffiaans sprekend: "Je gaat het pas zien als je het door hebt."

Al schrijvend voelde ik de stroomversnelling al opdoemen. Er is immers zoveel te behandelen over de unieke jaagstijl van de Ierse setter. Schrijven is schrappen en heb me daarom helaas moeten beperken in uitleggen wat er te zien valt en waarom het belangrijk voor de werkstijl bevonden wordt. Hopelijk volgen later nieuwe manuscripten die de Ierse setter voorjager in spé van nut kunnen zijn bij het daadwerkelijk begeleiden van de setterpup naar veldwerker.

En er is haast geboden. Het aantal actieve voorjagers van Ierse setters is in Nederland feitelijk op één hand te tellen. Helaas hebben ze allen grijze haren en mogelijk hun laatste honden onder handen. De kennis die deze voorjagers, autodidactisch(!), hebben opgedaan verdient spoedige documentatie.

Zonder aanwas van jongeren is het op termijn gedaan met wat wordt genoemd de "universiteit van de hondensport in categorie A" (de Formule I) van de staande jachthonden. In Nederland trachten wij (de ISC jachtgroep, samen met het huidige bestuur van de ISC) meer belangstelling te wekken voor de Ierse Setter vanuit haar natuurlijke habitat namelijk die van jachthond. Het voorjaag- en veldwedstrijdwerk is in Nederland de afgelopen decennia meer en meer afgenomen. Mede door het verlies van grote jacht- en trainingsgebieden en het verdwijnen van het veerwild - de patrijs en de fazant - waar de Ierse Setter in kan jagen en oorspronkelijk voor ingezet werd.

Het (m.i. veel te) rigide veldwedstrijd systeem in Nederland van onze Rasgroep 7 mede ontmoedigend werkt. Tel daarbij op het verbod op het uitzetten van veerwild in ons land sinds de jaren negentig. Dat is in tegenstelling tot de meeste buitenlanden waar men deze eco-superscharrelkippen waardeert en exploiteert. Plus het gegeven, dat jacht en aanverwante activiteiten in onze samenleving een sterk wisselende acceptatie heeft die weliswaar recent weer wat is toegenomen, maar nooit onomstreden is geweest. Het in ons land in verhouding tot de meeste buitenlanden relatief lage percentage jagers maakt deze groep tot een kleine minderheid en daarmee uiterst kwetsbaar. Wellicht komt het zover dat veldwerk en trainingsmogelijkheden met meerdere rasverenigingen gezamenlijk samen aangepakt moet worden. Over landsgrenzen heen zou me niet verbazen. Geen eenvoudig voornemen, misschien volgt na een klein stapje opeens een forse sprong vooruit.

Anno 2015, het eeuwfeest 100 jaar Ierse Setter Club, staan we op het kruispunt van gezonder en duurzamer maken van de Ierse setter. Naar een setter die moeiteloos rent, met passie zoekt en verbazing wekt wat hij presteert. Ze kunnen immers oneindig meer dan stilstaand, vastgehouden tussen kin en staartpunt.

Binnen de vereniging groeit het inzicht een nieuwe weg in te slaan. Die weg is al jaren duidelijk en nog steeds verrassend actueel... in 1949 schreef Kapitein Verweij het al in zijn voorwoord in 'Setters en Pointers': "Juist door hun Adel zijn ze zo geschikt als huishond. Zou de test op mentale en fysieke eigenschappen vergeten worden, die vrijwel ontbreekt in de andere selectiemogelijkheid nl. shows, zullen ze op den duur hun adel verliezen".

Veel leesplezier gewenst

Dit document bevat:

- Nederlandse vertaling van de unieke werkstijl.
- Werkstijlverschillen tussen de egaal Rood en Rood-Witte Ierse setter.
- Begrippen en achtergronden per werkstijlonderwerp.
- Verduidelijkende (rastypische) afbeeldingen.
- Enkele belangrijke onderdelen van de IS rasbeschrijving.

Ommen (NL), versie 2.0
Joop Buiten

Field Trial sport (foto Susan Stone)

Ode

"Voor alle werk, voor alle weersomstandigheden en veranderingen van klimaat, voor onuitputtelijke kracht, voor tempo, neus en uithoudingsvermogen, voor hersens en nauwkeurigheid - Ja, zelfs voor kameraadschap en gezelschap, voor allround vermogen op alle wild - is er geen evenknie met de Ierse setter mits behoorlijk opgeleid en op correcte wijze voorgejaagd".

(Uitspraak van de vermaarde Ierse setter trainer C.W. Ryan)

"Als de Ier goed getraind is kan geen andere settersoort hem verslaan. Na wat ik in de laatste paar jaren in Ierland als beste honden aan het werk gezien heb kan ik stellen dat de Ierse setter snel is, energiek en met de beste stijl werkt. Ik denk dat hij zelfs na een harde dag werken alle anderen kan verslaan. Zijn kracht is buitengewoon en een jager met breed jachtgebied met weinig wild daarin, kan geen betere hond vinden die vindingrijker en fijner van neus is".

(R. Lee, Modern Dogs, 1893)

"De beste werkende jachthond die ik ooit gezien heb, was een Ierse setter. Voor degenen die uitsluitend met één hond op alle wildsoorten jagen wil is de Ierse setter de enige en juiste keuze."

(J.M. Tracy, Shooting on Marsh and Stream, 1890)

Wanneer de herfst glimlacht,
al het verrukkelijke in verval raakt,
en ieder bos met verschillende tinten zich tooit,
zoekt mijn Setter de nieuw geschoren velden af.
Zijn neus naar de lucht gericht;
gespannen van top tot teen, al hijgend,
in gelijke parten zijn toegemeten grond afsnelt,
- géén inch blijft onbeproofd -
uitvoerig de verscheidenheid aan geuren insnuift.
Diepe vreugde doorstroomt opeens
zijn van passie kloppend hart,
maar... gegrepen door zijn natuur:
Sluipt voorzichtig laag gehurkt,
stap voor stap vooruit,
tot hij zijn juiste afstand heeft bereikt
dan duikt hij neer,
en wijst met zijn ervaren neus de bevende prooi.
Op vleugels van de wind zoekt het uitgespreide net
van de drijvers en bedekt hem samen
met de arme fladderende gevangenen
die tevergeefs opstijgen.

(William Somerville (1675-1742) in Field Sports)
vertalingen JB

Official Working Style Irish Setters

Working Style Irish Red Setter

As Irish Setters were originally bred as partridge and grouse dogs, their style of hunting these birds may be taken as the norm.

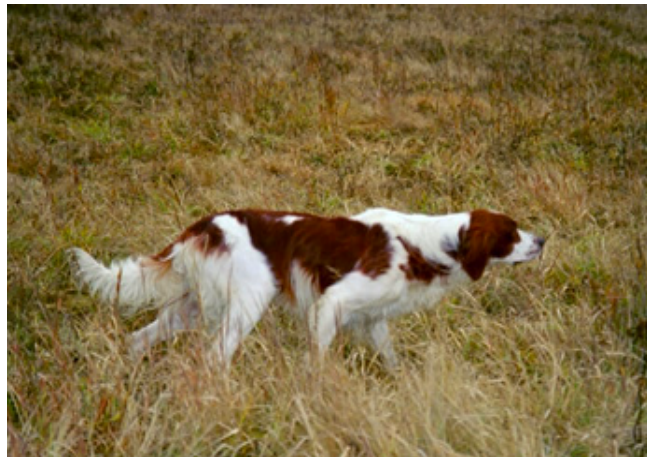
In their quest there must be an intensity that gives purpose to the hunt for game. The concentration on the job at hand should be evident in every stride and movement. The cooperation with the handler is part of that concentration and should not interfere with the quest for game.

In the gallop the head is carried above the line of the back, the line of the muzzle always parallel to the ground. The gallop is fast, flowing, free of obvious effort. The line of the back remains as close to horizontal as possible, due to the harmonious interaction of front and back legs. As the body of the Irish Setter is close to being square, the galloping dog appears relatively high over the ground.

The tail is carried in the line of the back, tending downwards and should not be above the back line. Some tail action is acceptable, but the more serious hunters use their tails little, except for balance on their turns.

On finding game Irish Setters shorten, taking a few tight casts in the cone of the scent before drawing forward to set. From once they wind game to the set, some tail action is seen. The body lowers at the back and stays high at the shoulder and head as they sift the wind for the exact location of their birds. The ears are expressive, being well up and forward on the head as they approach game.

Standing or crouched setting are normal attitudes. The set is intense and rigid, full of energy and concentration, crouched in bare ground or on a

Working Style Irish Red and White setter

As Irish Red and White Setters were originally bred as partridge and grouse dogs, their style of hunting these birds may be taken as the norm.

In their quest there must be an intensity that gives purpose to the hunt for game. The concentration on the job at hand should be evident in every stride and movement. The cooperation with the handler is part of that concentration and should not interfere with the quest for game.

In the gallop the head is carried above the line of the back, the line of the muzzle always parallel to the ground. The gallop is fast, flowing, free of obvious effort. The line of the back remains as close to horizontal as possible, due to the harmonious interaction of front and back legs. As the body of the Irish Red and White Setter is close to being square, the galloping dog appears relatively high above the ground.

The tail is carried in the line of the back, tending downwards and should not be above the back line. When running, roading or setting the tail may be carried rigid or have movement.

On finding game Irish Red and White Setters either take a definite set, or draw forward to the set, depending on distance from game and scenting conditions.

Standing or crouched settings are normal attitudes. The set is intense and rigid, full of energy and concentration, the placement of the feet controlling

surprise point and as a fixed extension of its form in drawing game where the vegetation is relatively high, the placement of the feet controlling and balancing the tense and immobile body. The head is held well up, eyes fierce, ears high, forward and expressive, the tail rigid, bristling with the passion of the find, arched under the line of the back or in its line.

The attitude in roading must be very intense and concentrated. The head remains well up in the air to control the film of scent, muzzle parallel to the ground, the shoulder blades exposed over the line of the back and the tail carried rigidly, arched towards the earth. Any tendency towards stickiness is a grave fault.

Irish Setters are fast, wide rangers. They use the ground with intelligence and precision, breaking their casts as they check the wind for the faintest taint of game. Should it be unfounded they resume their cast with urgency. The depth between the casts should be moderately open, depending on the conditions of the day.

and balancing the tense and immobile body. The head is well up, eyes intense, the tail at or below the level of the back line. On a surprise set on finding itself close to game, the Irish Red and White Setter may crouch very low or lie flat on the ground, intense and rigid, with head up and forward.

The attitude in roading must be very intense and concentrated. The head remains well up in the air to maximise the film of scent, muzzle parallel to the ground, the shoulder blades exposed over the line of the back, and the tail carried at or below the level of the back line. Any tendency towards stickiness is a grave fault

Irish Red and White Setters are fast, wide rangers. They use the ground with intelligence and precision, breaking their casts as they check the wind for the faintest scent of game. Should it be unfounded they resume their cast with urgency. The depth between casts should be moderately open depending on the conditions on the day.

* * * * *

Field Trial Sinsheim (Dld) 2009 (foto Susan Stone)

Werkstijl Ierse Rode setter

1. Ierse Setters werden oorspronkelijk gefokt als jachthonden op patrijs en grouse (moerassneeuwhoen), de zoek- en benaderingsstijl die ze op dergelijke vogels ontwikkelden kan als norm dienen.
2. In hun zoekwijze moet er een intensiteit zijn waarvan de jachtpassie op veerwild vanaf straalt. De concentratie op de opgedragen taak moet duidelijk zijn in elke stap en elke beweging. De samenwerking met de voorjager maakt deel uit van die concentratie en mag het zoeken naar veerwild niet in de weg staan.
3. In de galop wordt het hoofd boven de ruglijn gedragen, de bovenlijn van de neusrug altijd evenwijdig te zijn aan de grond. De galop is snel, vloeiend, als het ware moeiteloos. De ruglijn blijft zo horizontaal mogelijk vanwege de harmonische werking van voor- en achterhand. Omdat het lichaam van de Ierse Setter bijna vierkant is, gaat de galopperende hond relatief hoog over het terrein.
4. De staart wordt in het verlengde van de ruglijn gedragen, moet niet boven de ruglijn worden gedragen maar neigt eerder naar beneden. Iets staartactie is toegestaan, maar de goede jachthonden gebruiken hun staart nauwelijks, hoogstens voor de balans bij een wending.
5. Bij het vinden van verwaaiing stopt de Ierse Setter abrupt zijn gang, zekert de geur door korte, strakke slagen zowel links als rechts de sterkte van de kegel te bepalen alvorens in te steken. Bij het vinden van verwaaiing wordt een korte staartactie waargenomen. Het lichaam zakt in de achterhand naar beneden en blijft relatief hoog bij de schouder en hoofd als ze de verwaaiing als het ware uitzeven op zoek naar de exacte locatie van het wild. De oren worden goed opgetrokken en expressief naar voren gedraaid als ze in deze fase het wild benaderen.
6. Het voorstaan, mag zowel liggend als staande worden gemaakt. Dat voorstaan is intens en strak, vol spanning en concentratie, is liggend als het veld kaal (nauwelijks begroeid) is en als de hond door de verwaaiing van wild wordt verrast. Het voorstaan is staand een bevroren beweging van de wijze waarop op lopend wild wordt ingespeeld, daar waar de vegetatie relatief hoog is. De voeten daarbij zo geplaatst dat zij het gespannen en onbeweeglijke lichaam kunnen controleren en in balans kunnen houden. Het hoofd wordt goed omhoog gehouden, met een felle blik, de oren

Werkstijl Ierse Rood-Witte setter

1. Ierse Rood-Witte Setters werden oorspronkelijk gefokt als jachthonden op patrijs en grouse (moerassneeuwhoen), de zoek- en benaderingsstijl die ze op dergelijke vogels ontwikkelden kan als norm dienen.
2. In hun zoekwijze moet er een intensiteit zijn waarvan de jachtpassie op veerwild vanaf straalt. De concentratie op de opgedragen taak moet duidelijk zijn in elke stap en elke beweging. De samenwerking met de voorjager maakt deel uit van die concentratie en mag het zoeken naar veerwild niet in de weg staan.
3. In de galop wordt het hoofd boven de ruglijn gedragen, de bovenlijn van de neusrug altijd evenwijdig te zijn aan de grond. De galop is snel, vloeiend, als het ware moeiteloos. De ruglijn blijft zo horizontaal mogelijk vanwege de harmonische werking van voor- en achterhand. Omdat het lichaam van de Rood-Witte Ierse Setter bijna vierkant is, gaat de galopperende hond relatief hoog over het terrein.
4. De staart wordt gedragen in de ruglijn, neigt naar beneden en moet niet boven de ruglijn worden gedragen. Bij het zoeken, tijdens aantrekken of voorstaan mag de staart zowel strak staan of enige beweging tonen.
5. Bij het vinden van verwaaiing stopt de Ierse Rood-Witte setter abrupt zijn gang, zekert de geur door korte, strakke slagen zowel links als rechts de sterkte van de kegel te bepalen alvorens in te steken. Dit is afhankelijk van de afstand tot de vogels en weersomstandigheden.
6. Voorstaan, eventueel enigszins gehurkt, is de normale houding. Dat voorstaan is intens en stijf, vol energie en concentratie, of laag gehurkt, zelfs tot spontaan plat liggend bij te dicht naderen door verrassing. Het plaatsen van de voeten uiterst gecontroleerd en gebalanceerd onder een gespannen en onbeweeglijk lichaam. Het hoofd wordt goed omhoog gehouden, met een felle blik, oren hoog, naar voren en expressief, de staart verstijfd en iets trillend van passie, licht gebogen onder de lijn van de rug of in lijn daarmee.

hoog naar voren en vol uitdrukking gedragen, de strak gespannen staart, iets trillend door de passie van het gevonden wild, iets naar beneden gedragen of in het verlengde van de rug.

7. De algehele uitstraling bij het aantrekken moet intens en uiterst geconcentreerd zijn. Het hoofd blijft hoog gedragen om het spoor van de geur te controleren, neusrug parallel aan de grond, de schouderbladen enigszins opgetrokken boven de ruglijn, de staart strak gespannen en omlaag wijzend. Elke neiging tot terughoudendheid op het punt is een ernstige fout.

8. Ierse Setters zijn snelle ruime jagers; zij zoeken hun veld met intelligentie, precisie en regelmaat af. Bij de minste of geringste wildverwaaiing onderbreken ze hun slagen om die verwaaiing te controleren. Is de verwaaiing ongegrond dan vervolgen zij hun slag. De diepte van hun slagen is tamelijk open, afhankelijk van de omstandigheden van de dag.

7. De algehele uitstraling bij het aantrekken moet zeer intens en geconcentreerd zijn. Het hoofd blijft hoog gedragen om het spoor van de geur te controleren, neusrug parallel aan de grond, de schouderbladen enigszins opgetrokken boven de ruglijn, de staart gedragen op of onder het niveau van de ruglijn. Elke neiging tot terughoudendheid is een ernstige fout

8. Ierse Rood en Witte Setters zijn snelle ruime jagers; zij zoeken hun veld met intelligentie, precisie en regelmaat af. Bij de minste of geringste wildverwaaiing onderbreken ze hun slagen om die verwaaiing te controleren. Is de verwaaiing ongegrond dan vervolgen zij hun slag. De diepte van hun slagen is tamelijk open, afhankelijk van de omstandigheden van de dag.

Gebruikte termen in de werkstijl en veldwerkpraktijk

Arrêt	Het 'arresteren', het blokkerend vastzetten (zich laten schuilhouden) van veerwild.
Beat	Het af te zoeken gebied en/of de methode van zoeken in banen tegen de (halve) windrichting in.
Break(ing)	Het plotseling stoppen van de galop en zich indraaien naar de wind, het geurspoor verifiërend.
Brace	Wedstrijd onderdeel waarin twee honden tegelijkertijd op hetzelfde perceel zoeken.
Cast	De richting waarop een hond wordt gestuurd dan wel bij verifiëren uit zichzelf begeeft.
Cone	De in trechtersvorm uitwaaiende, zich steeds verdunnende film/walm van geurdeeltjes
Coulé	Na het opnemen en verifiëren van verwaaiing in de juiste richting aantrekken op het wild.
Draw(ing)	Het zich voorwaarts begeven van de setter na het eerste tekenen op verwaaiing.
Flushing	Het opvliegen van veerwild. Op commando of te vroeg opgaan wegens te laat stoppen van de setter.
Feather	De neiging om de staart voortdurend te bewegen zowel tijdens de run als bij het voorstaan/roading.
Handler	De voorjager die de setter in het veld begeleidt (en meestal ook verzorgt en voedt en band opbouwt).
Hot Spot	Geurconcentratie in de opvliegplaats (het graskuiltje), lichaamswarmte of 'schrik'uitwerpselen.
Nose	Het goed kunnen ruiken van wild, ook wordt jachtverstand van de setter daaronder verstaan.
Long nose	De kwaliteit/op grote afstand geuren detecteren i.c.m. intelligentie en conditionering op veerwild.
Pointing	Het aanwijzen van wild in een roerloze karakteristieke gespannen houding.
Quest	Zoekmethode en regelmaat van banen lopen t.o.v. de windrichting.
Roading	Na het eerste voorstaan de lopende (ontsnappende) vogels achtervolgen om opnieuw vast te zetten.
Steady	Volledige beheersing van de setter bij zowel voorstaan alsmede (onbedoeld) opgaan van wild/vogels.
Stickiness	Als het ware besluiteloos, niet spontaan of op commando doen opgaan (uitstoten) van de vogels.
Wild birds	In het wild geboren vogels, gauw verstoord en moeilijk te benaderen (zgn. rille vogels).

Meestal staat er geen bordje en wordt het flink zoeken waar je je moet melden...

De Nederlandse geschiedenis van de Ierse setter in jacht- en veldwedstrijden.

Als vereniging zou je de veldwerkers op handen moeten dragen, zij vormen de toekomst voor de noodzakelijke eigenschappen van de Ierse setter.

Rembrandt Kersten

Het jaar 1885. In Nederland begon de geschiedenis van de Ierse setter in 1885. Het eerste in ons land gefokte nest Ierse rode setters werd geboren. Een paar jaar eerder, sinds 1878, werden er al wel Ierse setters op Nederlandse veldwedstrijden uitgebracht. Meestentijds in handen van vooraanstaande Ierse setter liefhebbers en adellijke families.

Periode 1878 – 1978

Onder het geweld van Pointers en Engelse setters bleven de Ierse setters in de underdog positie. Hooguit enkele prijswinnaars in honderd jaar veldwedstrijden, de meeste deelnemers met rode setters gingen zonder kwalificatie naar huis. Een van de winnaars was de reu Kerry Dick die op 4 april 1904 onder de keurmeesters J. Leembruggen, G.J. van de Vliet en L. Smelts Woodland een derde prijs haalde op de veldwedstrijd in Beverweerd. Hij was eigendom van de eerste voorzitter van de in 1915 opgerichte Ierse Setter Club, C.A. Schuld.

In 1944 werd de Rood-Witte Ierse setter officieel erkend als ras. Deze oorspronkelijke variëteit was tot die datum uitsluitend in handen van de jagerswereld en fieldtrialers. De kleurenkwesie bleek goed voor een kleine veldslag tussen rasverenigingen en kennelclubs.

Werkgroep jacht. Tot begin jaren zeventig van de vorige eeuw was een groot deel van de in Nederland gefokte Ierse setters geschikt voor zowel show als werk. Rond deze tijd werd de Ierse Setter zeer populair. Ons ras werd een modehond en door de grote vraag naar pups ontstond een nieuwe generatie fokkers die zich uitsluitend op shows toelieden. Vanuit de setterclub werd mede hierdoor decennialang het veldwerk geen ondersteuning en armslag meer gegeven. Terwijl de start

in 1977 juist veelbelovend was, ik was daarbij toen. Dankzij de gedrevenheid van Rembrandt Kersten bleef toch nog een kleine groep enthousiastelingen zich op het werk richten, meestal niet voor de praktische jacht maar veldwedstrijden. Kersten schreef in het jaar van zijn overlijden daarover het boek *Hond Staat* (Laren, 2007).

Periode 1978 – 2014

Met hernieuwde moed ging het handjevol voorjagers opnieuw het veld in. Zocht trainingsvelden, steunden elkaar bij training en ontwikkelden zelf methoden. Er werden nieuwe leren uit klinkende bloedlijnen geïmporteerd en ook zelf gefokt. De zon ging dagen, er kwamen, na veel zweet en regelmatig tranen, leuke resultaten en zelfs heuse kampioenen. Zoals de diverse von Royal's zoals Pendragon, Fanny, Chico en Ullah. De Pallas Green kennel van Gerard Mirck exporteerde o.a. de Rood-Witten Harriët en Halloway die beiden in Ierland hun Championship behaalden. Die bewezen kwaliteiten te behouden voor Nederland is in feite (nog) niet gelukt. Van de diverse Nederlandse fokkers en voorjagers die vol goede moed en enthousiasme begonnen waren, haakte de één na de ander af...om geheel te stoppen of een ander ras te kiezen.

De oorzaak moet m.i. gezocht worden in actieve desinteresse vanuit de setterclub, hoge kosten en inschrijfgelden, tijdgeest, hoegenaamd geen trainingsvelden, maar vooral het ingewikkelde hogeschoolwerk in het trainen van de Ierse setter... Maar toch gloort er inmiddels hoop! Ondanks de belabberde wildstand en percelen heeft toch, ik denk *juist daardoor*, geleid tot de huidige top in fokkerij en veldwerkresultaten. Met zo weinig mogelijkheden toch het uiterste eruit halen is een prestatie! Hopelijk breken we in dit jubileumjaar 2015 ook Internationaal door nu onze ISC lid is geworden van de Europese Ierse setter club.

Ierse Setter Club.

De laatste jaren lijkt de communicatie met de veldwerkgroep verbeterd, het veldwerk wordt op de kaart gezet en opnieuw een bestuurslid jachtzaken benoemd. Ook het fokreglement en regels voor deelname aan de gebruikshondenklasse op shows staan op de kaart. Hopelijk is nu werkelijk de verenigingsgeest uit de fles in de vorm van pro-activiteit, debat, openheid en waarheidsvinding. Voor veldwerk is nog steeds een hele slag te winnen...

Ook is de geautomatiseerde registratie van ziekten en erfelijke gebreken een sprong vooruit (ZooEasy / Animal Breeder). Maar overeind blijft dat alle DNA-testen, röntgenfoto's etc. geen vervanging kunnen zijn voor een test op mentale en fysieke eigenschappen zoals die in (trainen voor) veldwedstrijden plaats vinden. Daarmee wordt het belang van het in stand houden van de "rijke erfenis uit de middeleeuwen" voor de toekomst aangetoond.

Anno 2015.

Van alle pointers en setters is de Ierse rode setter de meest bekende en populairste variëteit. Tot pakweg 2000 was de media altijd positief over onze sportieve blijde hond. Ierse setters boeiden kunstenaars en schrijvers. De gezondheidstoestand, populatie en zeker het imago van de Ierse setter is anno 2015 nog nooit zo laag geweest. Ze dreigen zelfs op termijn te verdwijnen van het Nederlandse straatbeeld; vooral bij de Rood-Witte variant is dit zorgelijk. Het overgrote deel is de laatste jaren meer en meer verworden tot huishond; opgenomen als het ware als gezinslid. De huidig gangbare vermenselijke benadering gaat ten koste van het karakter en zelfstandigheid, die de Ierse setter juist zo bijzonder maakt.

"Hun schoonheid is de schoonheid van de voor zijn werk geschikte hond"
Kapt. G.J. Verweij (Setters en Pointers, 1949)

De moeilijkheidsgraad van het in juiste werkstijl voorjagen van een Ierse setter is niet te vergelijken met welke andere hondensport dan ook.

De Werkstijl toegelicht per onderdeel

1. Ierse Setters werden oorspronkelijk gefokt als jachthonden op patrijs en grouse (moerasneeuwhoen), de zoek- en benaderingsstijl die ze op dergelijke vogels ontwikkelden kan als norm dienen.

- Oorspronkelijk. In vrijwel alle Ierse setterboeken wordt uitgebreid verslag gedaan van de oorsprong en gebruik van setting dogs. Graag houd ik de ontstaansgeschiedenis van het ras wat summier omdat het in dit document gaat over de vastgelegde werkstijl.

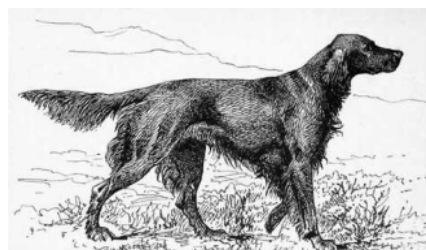
De Ierse Setter is één van Ierland's negen inheemse werkhondenrassen en vormt een belangrijk deel van het Ierse natuurlijke- en sportieve erfgoed. Jagen, en zeker het houden en fokken van goede jachthonden was in een ver verleden weggelegd voor de upper-ten en geestelijken. Door de destijds geïsoleerde ligging heeft Ierland vele rassen in zowel gebruikshonden, paarden en rundvee voortgebracht. Allemaal met hoge gebruikswaarde en opvallend: vrijwel allen rood/roodbruin als hoofdkleur!

Dit waren normaliter de dieren voor het algemene nut en kwamen daarom juist in bezit van boeren, burgers en buitenlui. Vrijwel iedereen jaagde. Geen wonder dat de Ierse setter, al sinds de 18e eeuw, zo'n hoge gebruikswaarde werd toegekend en daarbij tevens duidelijk identificeerbaar in type was. Ierse setters waren geharde klimaat bestendige honden; toonden veel zelfstandigheid en stonden goed onder appèl. Voldeed ie niet... gauw weg ermee.

Zo'n 80 jaar geleden was het nog zo: Een hond deed zijn doordeweekse werk in bijv. hoeden, bewaken of jagen. In het weekend werd de setter gewassen, de rijk goud kastanjerode vacht geborsteld en daarna tentoongesteld. Werk en functie gingen hand in hand. Sinds het loslaten van de eis van werkgeschiktheid zijn de beide *kleurvariëteiten* gaandeweg uiteen gegaan richting showhonden lijn en werkhonden lijn. Met ieder zijn eigen type, liefhebbers en stellige overtuiging. Tentoonstellen moet een kwaliteitsvergelijking zijn, en geen doel op zich. Trouwens, als je setter niet meer jagen kan waarom show je hem dan? Er zijn een relatief klein aantal werklijnfamilies bij zowel de Rood-Witte als egaal Rode Ierse setters

overgebleven, maar die er zijn laten wel de oorspronkelijk juiste werkstijl zien; zijn springlevend en vooral goed gezond! Een belangrijke genenpool!

- Zoekstijl. Kenmerkend in de zoekstijl zijn ze vooral snel, breed tot zeer breed gaand, nagenoeg zelfstandig en veel naar eigen dunkt opererend met daarbovenop ook nog een formidabel uithoudingsvermogen. Even een eeuw terugkijkend: De gangbare methode was in voetjacht jagen met 'setting dog(s)'. De Moors, herbebossen landerijen en boglands werden door setters en pointers in snel tempo afgezocht en de grouse, patrijzen en fazanten stuk voor stuk binnengehaald. Het werk vóór het schot door de staande honden setters en pointers, het apporteren door een retriever. Geleidelijk kwamen de drijfjachten i.c.m. retrievers in zwang die, toen veelal, werd bedreven door de adel en welgestelden. Helaas liep mede daardoor de wildstand drastisch terug, vooral in Engeland. Tevens verminderde de publieksacceptatie omdat het wild 'geen kans' heeft bij drijfjacht. In Ierland is de vorm van voor de voet jagen populair gebleven, temeer omdat ze trots zijn op hun Ierse setters die daar specialisten in zijn. Het is uitgegroeid tot een gezonde geaccepteerde volkssport om, gechargeerd, 'heel Ierland met staande honden af te zoeken naar wild'. De field trials in het voor- en najaar trekken daarom ook op de Britse eilanden voortdurend veel publiek. Heden ten dage worden Ierse setters wereldwijd ingezet voor daadwerkelijke jacht, field trials, wildtellingen en wildredding.

Ch. Garryowen. (Ch. Palmerston x Belle) owner J.J. Giltrap. Garryowen was voorbeeld voor de allereerste rasstandaard van de Ierse setter. Hij had wit op de schedel, lange witte halsstreep, flash op de schoft en een witte linker voorvoet.

Official Working Style Irish Setters in woord en beeld v2.0

Hun belangrijke nut is voor de toekomst wellicht weggelegd voor deze laatste twee vormen inventarisatie dmv. wildtelling en wildredding door het laten ontsnappen vlak voor inzetten van oogstmachines.

- Benaderingsstijl. Een Ierse setter heeft van alle Britse voorstaande honden een sterk geëigende stijl van wild benaderen. Hij gaat razendsnel als het veld het toelaat, maar past zich moeiteloos aan in gebieden zoals moeras en heide- en veengronden. De Ierse setter wordt geroemd om zijn hantering van (de snelle) houtsnippen; het is zelfs zo dat wanneer de setter daarop als eerste geoefend heeft de patrijs, fazant en grouse bijna als vanzelf gaat. Andersom juist niet. Een Ierse setter verifieert snel, gaat op zeker en probeert zo dicht mogelijk onder het wild te komen door zo ver mogelijk, bijna schuivend, in te steken.

- Ontwikkeling. Dank zij meer dan honderd jaar veldwedstrijden als competitie element; de selectie resulterend in behoud van goede eigenschappen, ontstond een vergelijkbare eenheid in type. En ondanks dat is er aan stijl en werkkwaliteit toch wel wat verloren gegaan. Werkkwaliteit, snelheid en type zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. In feite is de rasstandaard beschreven naar het Ierse setterbestand wat er destijds voorhanden en als fit-for-function aan te merken was. Tevens gold functionaliteit boven exterieur, zoals dat daar zo mooi heet Form Follows Function. Zoals de fokkerij van volbloedpaarden niet kan bestaan zonder wedrennen en military's, geldt dit voor volbloed Ierse setters hetzelfde!

- Norm. In 1998 is de bijbehorende werkstijl als functionele norm beschreven en bekrachtigd; voor *alle* Ierse setters. Daarmee ontstaat een precieze waardemeting als referentiepunt voor nu en de toekomst. De landen binnen de FCI dienen deze norm te hanteren als ideaal en enig juiste werkstijl. Een grote uitdaging!

De zoekfase

2. In hun zoekwijze moet er een intensiteit zijn waarvan de jachtpassie op veerwild vanaf straalt. De concentratie op de opgedragen taak moet duidelijk zijn in elke stap en elke beweging. De samenwerking met de voorjager maakt deel uit van die concentratie en mag het zoeken naar veerwild niet in de weg staan.

- Veerwild specialist. De 'working ability' van een Ierse setter is eeuwenlang getoetst geweest in de dagelijkse (jacht)praktijk. Heden ten dage is dit, vooral in ons land, als toepassing voor een Ierse setter beduidend moeilijker geworden m.n. vanwege de verminderde belangstelling voor jacht en veldwedstrijden. Toch ligt er wellicht een mooie praktische toekomst in het verschiet binnen wildbeheer, wildtellingen en wildredding. Het gaat dan niet zozeer om bejaagbare vogelsoorten maar eigenlijk alle vogels die zich in hun natuurlijke omgeving bevinden en waar je als beheerder of natuurbeschermer wat mee moet.

Ierse setters zijn over de gehele wereld verspreid en zijn in elk terrein- en weersomstandigheid inzetbaar. Ieder land heeft wel zijn eigen nuances, vereisen soms zelfs andere vaardigheden die ons ras moet neerzetten. Een auerhaan in Zweden of Schotland voorstaan moet net zo goed gaan als op een kleine kwartel (Quail) in Italië. Boven alles is een setter een veerwildspecialist, hij dient rein te zijn op hazen, konijnen, maar ook op groter haarwild en grofwild.

- Veerwild. Een breed begrip en vele soorten. Gezien de oorsprong van de Ierse setter werd hij vooral ingezet op de grote veerwildgroep van de Ruigpoothoenders die voorkomen in Ierland, Gr. Brittanie, Schotland tot in Scandinavië en Azië:

- Rode Sneeuwhoen (div. Grouse)
 - Alpenseeuwwhoen (Ptarmigan)
 - Moerassneeuwwhoen (Lagopus)
- In Rusland, Eurazië en Scandinavië toevoegend de:

- Auerhanen en Korhoenders (Tetrao soorten)

En de helaas in ons land als gevolg van veranderd agrarisch beheer en verbod op uitzetten sterk afgenomen populatie en in buitenland wat overvloediger aanwezig:

- Patrijs (Perdix soorten)
- Fazanten (Phasianus)
- Snippen (Woodcock/Becasse)
- Kwartelsoorten (Quail)

- Intensiteit. Ierse setters hebben, naast een grote persoonlijkheid, een duivelse slimheid en frivoliteit bij hun leven meegekregen. Anders gezegd, een perfect associërend vermogen. Om een setter te trainen moeten je finesses leren zien, klasse te herkennen daar gaat het om.

Bij de karaktereigenschappen kom je regelmatig de woorden 'Dash' en 'Stamina' tegen. Beide woorden vloeien voort uit de totale intensiteit die de setter voor dit werk moet hebben.

Dash houdt in snel, impulsief, op een krachtige manier, niet kleinzerig, haastig, een knokker zijn.

Voor Ierse setters kunnen zwelgen in hun snelheid en de ruimte die voor hen ligt. Dit brengt onnodige onvoorzichtigheid in het zoekpatroon en/of betrouwbaar hanteren van veerwild.

Stamina betekent onvermoeibare arbeidswil door grote fysieke conditie. Honden die in zo'n fysieke conditie zijn hebben ook een grote mate van uithoudingsvermogen. Gebaseerd op een hogere aanleg, die hun longen, hart en de spieren op hun best laten werken.

De zoekwijze in het veld is niet statisch of plichtmatig, iedere seconde is het anders. Dat vereist karakter en die 'dash'. Wij mensen hebben dat baantjes lopen bedacht, de Ier gaat daar wat anders mee om. Natuurlijk moet er een basispatroon in zijn slagen aangeleerd worden; de hond verstaat zijn vak als hij een taludrand of luwte nog eens extra onderzoekt. Laat hem dat doen, hij weet het vaak beter dan wijzelf waar vogels zich gewoonlijk ophouden. Dat is juist de kracht van een Ierse setter!

De kans op succes ligt in de nauwe band die de voorjager met zijn hond heeft. (foto Susan Stone)

still flying

Samenwerking en concentratie. Pallas Green Jentl (eig. Solveig Anheuser)

- Samenwerking. De kans op succes ligt in de nauwe band die de voorjager met zijn, onder appèl staande, hond heeft. En een beetje geluk in het 'vogelloot' spel. De setter heeft via vele herhalingen grote inzet gekregen en weet het al regelmatig beter dan de voorjager. Regelmatig overvallen hem toch momenten dat hij zijn eigen kop gaat volgen. Soms wordt de term 'will to please' gebruikt, in mijn optiek een foute gedachte. Het is geen willen maar moeten, omdat zijn genen dat voorschrijven.

Dat komt vooral naar boven bij de werklijnen met al hun verschillende individuen en fijne capaciteiten. De voorjager en hond ontwikkelen zich samen, jarenlang. Dat betekent dat je elkaars sterke en zwakke punten ook kent. Met andere woorden: hoe goed is de voorjager in zijn theorie en weet dit consequent en praktisch toe te passen.

- Volbloed. Van oudsher heeft de Ierse setter bij de Nederlandse jagers het predikaat moeilijk opvoedbaar en eigenzinnig opgeplakt gekregen. En soms valt het woord zenuwachtig; dat zijn ze zeker niet! Dat ze op je eigen zenuwen kunnen werken komt juist wel voor...

Tja, zo gaat het ook met de hoeveelheid energie die een jachtsetter heeft; het is een echte werkhond met enorme passies en uitdagingen. Dat betekent dat de hond regelmatig wat te doen moet hebben in *lichaam en geest*. Een (jachtlijn)setter waar niks mee gedaan wordt heeft geen leven! Ga aan het werk met hem, er is keuze genoeg aan hondse spel/sportiviteiten. Een Ier is juist geen slaaf, maar een volbloed. Houd hem daarom altijd in de smiezen!

- Jachtpassie. In feite bestaat deze specialiteit uit een onderdeelje van de oorspronkelijke jachtwijze van de wolf. Dat roerloos fixeren zie je ook in het gedrag van de wolven. Als namelijk de voorste leden van de roedel een geur te pakken krijgen verstarren ze en blijven met hun neus exact in de richting van de geur staan. De rest van de roedel doet dat na en probeert zo ook de geur te pakken te krijgen. Daarna komt het insluiten. In eerste instantie hebben setters deze overgeërfde aanleg, gevolgd door selectie van honderden jaren praktische toepassing. Strenge selectie op de hoogste gradaties aan passies en instinctmatige reflexen (en driften). Driften komen voort uit de werking (= noodzakelijke behoeften) van het lichaam. Die driften beginnen al bij de geboorte bijv. nog maar drie minuten doof en (geur)blind op de aarde en hij vindt drinken zonder hulp (via warmtesensoren rond de neus die alleen pasgeboren pups hebben). We spreken hierbij ook niet van een zuigdrift of hongerdift maar de reguliere aangeboren buitdrift uit zelfbehoud. In principe is de jachtpassie één op één met buitdrift. Een hond is in feite een roofdier en daarmee een buitjager met de daarbij passende driften en temperament. Deze passie legt hem als jachthond prioriteiten op; de setter doet wat hij instinctief moet doen. Het niet begeleiden van jachtpassie leidt steeds tot ongecontroleerd en ongewenst gedrag. Iedere Ierse setter heeft jachtaanleg in zich, hoe miniem en ver weggestopt ook.

- Concentratie. De werkstijl benoemt hier tweemaal concentratie; de eerste maal de setter betreffend, de tweede legt nadruk op concentratiebehoud bij de taak van de voorjager. Om de concentratie van de hond te behouden dient de voorjager, bij jacht- of wedstrijddeelname, al even eerder een aantal praktische zaken in acht te nemen:

- Een hond loopt slecht met een volle darm en blaas; derhalve wordt de hond ruim van tevoren (minstens een half uur voor aankomst) in de gelegenheid gesteld zich te ontlasten en even lekker de benen te strekken.
- De avond ervoor was de laatste werkelijke hoofdmaaltijd.
- Haal kort voor zijn optreden de hond uit de auto i.v.m. water geven, evt. de borst en nek nat maken, heersende luchtjes (zelfs

de bodem ruikt anders) en omgeving in zich laten opnemen.

- Zorg dat de hond rustig blijft.
- Het spreekt voor zich dat de hond 'fit for function' en schotvast is.

Een hond maakt van nature nooit een fout; altijd kan de oorzaak ervan gevonden worden bij de 'teamleider' en zijn methode. Studeer en analyseer!

- Taak. Bovengenoemd behoud van concentratie geldt evenzo voor de voorjager. Verken met je ogen het terrein, probeer in te schatten waar de voorkeurs roest- of foerageerplaatsen van patrijzen of fazanten zich bevinden. Volg daarna bij het dirigeren jouw zojuist bedachte planning van de marsroute. Laat je niet van de wijs brengen door praatjesmakers of discussies vooraf. Je hebt maar één opgedragen taak nl. samen met de hond de klus klaren! Na de wedstrijd is volop ruimte voor social/dogtalk. Sta de hond in zijn uitvoering niet in de weg; hij weet zijn taak. Ontspan en heb vertrouwen erin. Geniet maar van de dag, het spel op de wind, het landschap, het hele evenement!

Cindy vom Kapellenfad (D.P.Ch, D.S.Ch. Vesper du val de Loue x Quicky of O'Deherty's Keep) (eig. Michaela Kuntzsch)

Zich aanpassend aan iedere omstandigheid

In de praktijk:

Er zijn meerdere fasen te onderkennen bij dit zoekspel op de wind. Een mooie werkstijl tonen begint al bij het daadwerkelijk inzetten van de setter. Het kost beide partijen steeds even tijd zich te oriënteren, te settelen in looprichting en wind. (Die eerste 'vrije' minuut van een wedstrijd is daar voor bedoeld en zijn er alle kansen de setter in te zetten). Begin de wedstrijd stijlvol door de passie wat te kanaliseren in eerst bijv. de (voerste) akkerrand mee te laten nemen. Als je daarin samen slaagt (traint) vormt dat een mooie uitvalshoek voor de rest van het perceel.

Goede perceelhantering is de basis voor succes. Iedere stap in het zoekpatroon moet een bedoeling hebben. Vuistregel: In het gebied waar de hond zijn neus nog niet heeft ingestoken zal niemand lopen. Bij uitzondering zal/mag de setter soms een keertje achter de voorjager langs galopperen maar de vuistregel is steeds ruim vóórlangs. Meer daarover zie hoofdstuk 8.

Opnieuw inzetten. Na een geslaagde voorstaan actie (met een zgn. punt door gecontroleerd opvliegende vogel) moet het veld verder worden afgezocht. Met een commando kan de vindplaats even verder worden onderzocht of er niet meer vogels zich drukken. Opm.: Het kan zijn dat bij veldwedstrijden na het maken van een goed punt de hond aangeliend moet worden omdat zijn taak dan al klaar is. Mag de hond wel doorgaan ga dan samen een twintigtal meters met de hond terug om hem opnieuw in te zetten. Al gauw zal de setter dan opnieuw zijn baantjesritme moeten vervolgen.

Cindy vom Kapellenfad met trainer Ronni Stelter

Armani v. Westmunsterland, on point

De stijl van de galop

3. In de galop wordt het hoofd boven de ruglijn gedragen, de bovenlijn van de neusrug altijd evenwijdig te zijn aan de grond. De galop is snel, vloeiend, als het ware moeiteloos. De ruglijn blijft zo horizontaal mogelijk vanwege de harmonische werking van voor- en achterhand. Omdat het lichaam van de Ierse Setter bijna vierkant is, gaat de galopperende hond relatief hoog over het terrein.

Sheantullagh Juno

Galop. Het afzoeken van een terrein gebeurt hoofdzakelijk in snelle galop, afgewisseld met galopachtige sprongen of heel soms verkorte drafmomenten. Zoals bij voor de voet (praktijk)jagen in bosachtig terrein, bij het zekeren van de wildgeur en soms bij het achtervolgen en aantrekken (coulé). Het kan een paar jaar duren dat ze een volledig stabiele galop laten zien. De Ier met een snelle galop, waarvan de snelheid in overeenstemming is met de kwaliteit van zijn neus, zal het best wild vinden en vastzetten. Eentje met een normale neus en langzamer is zal in dezelfde situatie niet tot deze werkstijlprestatie komen. In volle galop zal bij de Ierse setter de ruglijn zich bij iedere sprong licht buigen en weer strekken. Dat strekken en buigen is gekoppeld aan de constitutie van voor- en achterhand, beweeglijkheid van het bekken en de kracht c.q. gespierdheid van rug en nek.

Rechtshandig of linkshandig zijn geldt ook bij honden; het verst uitgrijpen van de (leading) voorpoot kan zowel links als rechts worden waargenomen.

Per sprong zien we twee uitersten, nl. volledig maximaal gestrekt lichaam en poten, tot maximaal compact met alle vier poten gekruist. Onder behoud van een min of meer rechte ruglijn. Het algehele beeld geeft een vlakke horizontaal gedragen ruglijn; je kunt er als het ware een dubbelteje op leggen.

We kennen bij de setters zowel de gewone galop als de rengalop. In gewone galop maakt de hond a.h.w. sprongen hoog- en vooruit en zullen er altijd één of twee poten tegelijkertijd of kort na elkaar de grond raken (zgn. 3 takt). Deze gang wordt door de hond het meest gebruikt tijdens wandelingen, uitlaten en spel. In vlakker terrein met lage begroeiing zal de werkende Ier een tandje hoger schakelen naar rengalop (double suspension /4 takt). Dit houdt in dat bij iedere sprong de achtervoeten vóór de voorvoeten de grond raken; iedere afsprong van de achterhand veroorzaakt een zweefmoment voordat

de volgende sprong begint. Tijdens deze werkgalop houdt de setter zijn lichaam ook iets lager om daardoor veerkrachtiger en wendbaarder te zijn. Zijn renstijl en snelheid verbeteren daardoor zienderogen. Het werkt tevens extase verhogend. De vier poten bewegen zich (asymmetrisch) energiek en zo veerkrachtig zodat relatief gezien het lichaam op dezelfde hoogte blijft... als was het op rolletjes. Daarin schuilt o.a. zijn excelleren.

- Parallel. Dat het hoofd in het verlengde van de rug, of beter nog, even hoger gedragen wordt dient meerdere doelen:

- Geeft speed en balansharmonie in voorwaartse beweging.
- Een middellange nek die zonder onderbreking mooi aanhecht in schouder- en ruglijn werkt positief op het balanceren.
- De rij (7) nekwerfels t.o.v. de stand van het schouderblad heeft dan een rechte hoek en maakt maximaal uitgrijpen (in het sacpulo radiohumeraal gewricht) mogelijk.
- De hond is voortdurend bezig verwaaiing op te nemen. Die geurfilm bevindt zich halverwege tot ruim boven het gewas.
- Topsnelheid en lage hoofdhouding door het gewas gaan niet samen. De hond houdt dan tevens geen contact met het terrein en voorjager. De kans het wild te 'overlopen' is vele malen groter.
- Minder aanleiding tot eigenzinnig gedrag c.q. mogelijkheden tot peuteren en zweetsporen (zgn. voetverwaaiing) te volgen.

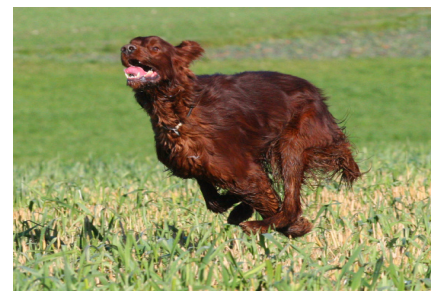

Glynlark Amazing Grace in full action op de Moors (foto Susan Stone)

- Hoge hoofdhouding. De werkstijl spreekt voortdurend over hoge hoofdhouding; het niet daaraan voldoen is een zeer ernstige fout. Vandaar dat er zo scherp op wordt gelet. Gelukkig is een hoge hoofdhouding dominant erfelijk. Zoals ik reeds schreef ligt de juiste hoek van nek t.o.v. de schouderlijn rond de 90 graden. Er is een duidelijk verband tussen een steile voorhand/schouder en het voortdurend laag houden van nek en hoofd, nog afgezien van de onbalans in voortgaande beweging. Lage hoofdhouding kan meer oorzaken hebben. Ten eerste, je hebt grondgerichte vrijbuiters die al kwispelend bodemluchtjes en fazantensporen interessanter vinden; vaak/soms onverbeterlijk. Ten tweede, in ons land wordt lage kophouding het vaakst veroorzaakt door onze Nederlandse biotoop zelf nl. onregelmatige dekking, eenzijdigheid in fazanten biotoop en het grote gebrek aan patrijzen. De doorgaans sterke opgaande verwaaiing (vanuit hun vaak beschutte droge roestplaatsen) en behoedzaam moeten benaderen van patrijzen geeft het beste resultaat voor afleren van lage hoofdhouding.

D.P.Ch. Lohmann's Milan. Nog vol power op 9 jr. leeftijd, in zgn. linkergalop. (foto Lidija Vida)

† Coppersheen Coalville Lad, in volle rengalop zgn. double suspension. (eig. en foto Susan Stone)

- Relatief hoog over het terrein.

De zeer hoge bruikbaarheid van de Ierse setter is mede te danken aan het relatief soepele en hoge model. Het ruime gangwerk is daaraan evenredig. Zonder al te veel te moeten 'raggen' door het gewas of hoge heide' scheert in feite de setter over de (zachtere) toppen. De geuren waar hij naar op zoek is hangen immers net boven en in de toppen van het gewas. Omdat Ierse setters erg ruim terrein nemen houdt de opgerichte hond tevens beter contact met de terreinsituatie en zijn voorjager op afstand. De zichthoek en uitzicht vanuit relatief hoog gewasniveau vormt een beduidende beperking bij jachthondenrassen kleiner dan de Ierse setter.

Volledig gestrekte rengalop over volgroeide heide (foto: Susan Stone)

Cesar (Apache des Sorcieres du Sancy x Drumrue Kerry) de meest veelbelovende Ierse setter van Nederland op weg naar de top. (foto Susan Stone, 2014)

- Hoge bodemvrijheid heeft een bijkomend voordeel in de slijtageslag van vacht en bevedering. Ondanks dat hebben staart-, voet- en pootbevedering aanzienlijk te lijden; dit is aan het einde van het werkseizoen goed te zien.
- Het vele haar tussen tenen en zoolkussens geeft bescherming tegen scherpe (kiesel en harde klei)grond.
- Opmerkelijk is dat de setter zelf direct noodzakelijk voetonderhoud pleegt na een wedstrijdloop of trainingsdag. Er komt tevens tijdens dat likken endorfine vrij, waardoor de hond zich sneller beter en rustiger voelt. (Dat zijn dezelfde hormonale stoffjes die de hond aanmaakt wanneer we hem begroeten bij onze thuiskomst.)

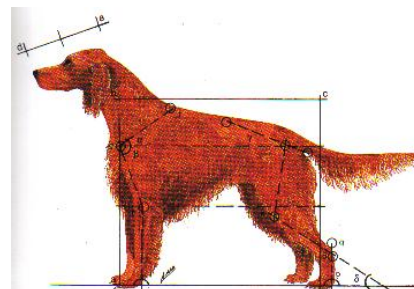
Het uitzicht over relatief hoog gewas vormt een beduidend voordeel voor de setter.
Working Gundogs Bones (Multi Ch. Apache des Sorcieres du Sancy x Lohmann's Ortrun)
(foto: Lidija Vida)

- Bijna vierkant. De officiële werkstijl beschrijft de top, het ultieme, in presteren in het veld gecombineerd met volledige sound. In feite is harmonieus zijn het kernwoord van de werkstijl; de essentiële relatie tussen alle onderdelen van het ras, in ons geval de Ierse setter. De wedstrijdselectie bepaalt een messcherpe scheiding tussen 'uitvallers' en doorfokwaarde.

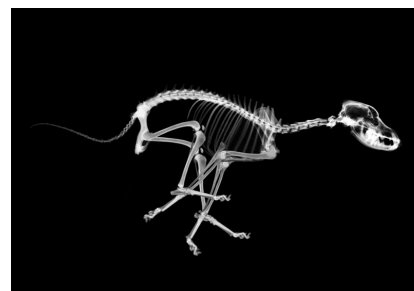
De doorsnee werksetter is lichter en kleiner van bouw en bezit daardoor een betere body/spiermassa-index. Een Ierse setter uit werklijnen is vaak een jaartje 'later af', maar juist niet in hun geestelijke ontwikkeling.

De ideale vierkantsverhouding is 10:11 (schofhoogte: lichaamslengte) en gemeten bij een volwassen setter. Uiteraard wordt hier niet mee bedoeld dat de ruglijn horizontaal moet zijn; wel nagenoeg in rechte lijn; bij de bekkengordel even meer hellend. De drie beenstukken van de bekkengordel zijn met sterke spieren en bindweefsel bedekt, uitlopend in de staartaanzet gevolgd door krachtige staartwervels. De werkpraktijk bewijst dat de beste galoppeurs juist een iets aflopend heilig/heupbeen hebben (croupe of kroep genoemd).

Door onderzoekers is namelijk steeds vastgesteld dat bij het ontspannen 'vierkant neerzetten op de loodlijn' de juiste stand van het heupbeen ligt tussen 30 en 35 graden. Dat geldt ook voor onze setters. De foto's in dit document (supersnelle werkende top)setters, maar zeker de dagelijkse praktijk bevestigen mijn stelling: Een goed gangwerk, zeker bij draf en rengalop is alleen mogelijk met een ruglijn welke na de lendenen vloeiend uitloopt in iets aflopend heiligbeen die grote passen en optimale beweeglijkheid waarborgt. (fast pace)

De ideale vierkantsverhouding 10:11

Bij de afbeelding: In ruststand zal de hoek van het heiligbeen tussen 30 en 35 graden liggen. Tijdens de galopsprongen draait dit heupbeen (pelvis) ten opzichte van de staartwortel enigszins mee naar voren voor een optimale 'reach/uitgrijpen' van de achterpoten. Het plm. 15 graden draaibare schouderblad maakt een maximaal uitstrekken van de voorhand mogelijk (length of stride genoemd). De lijn van de nek-wervels ten opzichte van het schouderblad vormt tijdens de galop, gemiddeld gezien, idealiter een haaks rechte hoek. De pees-opbouw en hoeken van de pootgewrichten in de voor- en achterhand bepalen de uiteindelijke (veer)kracht. Ierse setters dienen altijd een vooruit stuwend gangwerk te tonen en niet 'dansend' zoals bij windhonden wordt gezien. De voortstuwing door de voorhand werkt juist bij setters evenredig in kracht mee met de achterhand (plm. 75:25). Een verkeerd opgebouwde voorhand maakt, zelfs met een correcte achterhand, nooit een goed gangwerk en galopperen mogelijk. Een te steil geplaatste schouder beperkt de hond in het naar voren uitstrekken (doorzet). Een te kleine hoek (minder dan 95 a 100 graden t.o.v. opperarm), door een mogelijk vlakker liggend schouderblad, veroorzaakt veelal een afwijkende gewichtsverdeling met kans op doorzakken in de polsen. Immers 70% van het gewicht rust op de voorhand en verdraagt geen 'knik' in de loodlijn. Nog even terugkomend op de goede vierkantsverhouding, 10:11 houdt in de praktijk in dat de lengte van de hond hooguit een aantal centimeters langer is dan zijn hoogte.

De staartdracht

4. De staart wordt in het verlengde van de ruglijn gedragen, moet niet boven de ruglijn worden gedragen maar neigt eerder naar beneden. Enige staartactie is toegestaan, maar de goede jachthonden gebruiken hun staart nauwelijks, hoogstens voor de balans bij een wending.

4. De staart wordt gedragen in de ruglijn, neigt naar beneden en moet niet boven de ruglijn worden gedragen. Bij het zoeken, tijdens aantrekken of voorstaan mag de staart zowel strak staan of enige beweging tonen.

- Staarthouding. In de rasstandaard van zowel de Rode als Rood-Witte Ierse setter wordt de alledaagse staartdracht omschreven als "carried level with or below back". Dit betekent tevens: Ook tijdens de werkuitvoering (cast) wordt bij de stap, draf en galop, bij beide kleurvarianten, de staart op of beneden de ruglijn gedragen. Punt uit.

- Staartactiviteit. Bij de eenkleurige Rode setters is als norm vastgelegd dat de staart (bij voorkeur) geen actie heeft bij het galopperen, waarnemen van verwaaiing, bij het aantrekken (coulé) of bezig is met vastzetten van veerwild. Deze voorkeurregel is wellicht opgenomen omdat Ierse setters de neiging hebben iets te kwispelen in plaats van deze rustig te houden. (J.B. Maurice, 1974) De mate van staartactiviteit verschilt per individu en voorval. Een 'propellerstaart' wordt tijdens het zoekwerk met afschuw gezien. Heden ten dage vormt deze 'no feather activity' voorkeursregel een bron van ergernis en soms oppositie bij de veldwedstrijden. Immers, zolang de setter het wild nog niet heeft geblokkeerd door vast voor te staan zal zijn lichaam en ook zijn staart nog niet

helemaal de gewenste totale verstraking (kunnen) hebben. Bij de Rood-Witten is bij de uitvoering wel enige staartactie toegestaan. Tijdens het verstrakken en aantrekken zal een Rood-Witte Ier zijn staartactie soms van nature niet helemaal kunnen bedwingen. Het blijft gewoonlijk beperkt tot iets bewegen of trillen.

- Terreinomstandigheden. Volgens ervaren Ierse voorjagers is de eventuele kwispelende staartactiviteit gebonden aan terreinomstandigheden. In hoog opgaand gewas of heide wordt, tijdens de cast, met enige regelmaat juist een staartactie gezien. In vrijwel kaal terrein of kort gewas hoegenaamd niet. Wellicht speelt hier een invloed van neus met oog coördinatie een rol door zo onopvallend mogelijk te zijn.

- Staartfunctie. De functie van de staart is belangrijk voor het remmen en balanceren, het soepel kunnen reageren op iedere beweging of snelle wending. Het remmen vanuit rengalop kost veel kracht. In het veldwerk kunnen we aan de staartacties, als stemmings barometer, de setter ook beter 'lezen'. De overvloedige staart-beharing geeft de nodige bescherming en werd daarom nooit gecoupeerd.

F.T. CH. Pallas Green Harriet

Soms tekenen Ierse setters met enigszins kwispelen het begin van een verifieer- of voorstaan-actie aan. Om deze minder gewenste gewoonte te ontmoedigen wordt de hond pas 'bediend' door de voorjager als de hond zelf is verstart en staart zich strak gespannen in het verlengde van de rug bevindt.

Summertime Lady (Imp. Irl.) Excelleren en elegantie verenigd. Eig. en foto Henk ten Klooster

De verwaaiing opname

5. Bij het vinden van verwaaiing stopt de Ierse Setter abrupt zijn gang, zekert de geur door korte, strakke slagen zowel links als rechts de sterkte van de kegel te bepalen alvorens in te steken. Bij het vinden van verwaaiing wordt een korte staartactie waargenomen. Het lichaam zakt in de achterhand naar beneden en blijft relatief hoog bij de schouder en hoofd als ze de verwaaiing als het ware uitgeven op zoek naar de exacte locatie van het wild. De oren worden goed opgetrokken en expressief naar voren gedraaid als ze in deze fase het wild benaderen.

Alpille des Sorcieries du Sancy, (Fr.) in klassieke stijl geur verifiërend en ondertussen voortvarend voorwaarts gaand

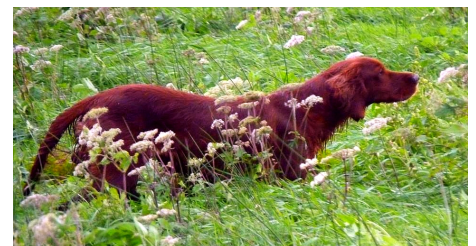
- Verwaaiing. Verwaaiing ontstaat omdat ieder wild, in een trechtervormig uitwaaiende wolk, met de wind mee allerlei lichaamsgeur deeltjes loslaat. De hond volgt het spoor naar de hoogste concentratie. Hoe hoog die concentratie is, als dichtheid van geursamenstellingen in de 'taartpunt', is sterk afhankelijk van bodem- en luchttemperatuur. Voortdurende regen, mist, storm of windstilte, zijn spelbrekers in geurconcentraties. Als de lucht kouder is dan de grond heeft dit een positieve invloed op de verspreiding van de geurkegel. De geurdeeltjes blijven dan beter in de lucht hangen en met bijkomend voordeel dat ze beter oplossen in de slijmlaag binnen de (altijd natte!) hondenneus. Terreinomstandigheden hebben een sterke invloed op de verspreiding, vooral bij luwe greppels, boomwallen en heuvels kan het een hele opgave zijn voor de hond windrichting en geur te bepalen. De geurstream kan ook zomaar onderbroken worden (gaten er in) door turbulenties.

- Verwaaiing en de praktijk. Er gebeuren soms dingen in het veld die ik u hier niet kan onthouden. Het heeft juist te maken met stijl en reageren op verwaaiing. Een hond heeft een ver ontwikkeld vermogen geuren te ontleden, te herinneren en die herinnering in verband te brengen met plaatsen en gebeurtenissen. Ook in de auto onderweg neemt de hond de 'geurbeelden' ter plaatse op, de hem bekende route (geruststellende) geurfilm of juist nieuwe geurcombinaties waarop ze stevast gaan reageren. Een Ierse setter onthoudt bijv. zijn hele leven de plaats waar het eerste effectieve (voorstaan) punt gemaakt werd, zijn associëren is fenomenaal. In de dagelijkse praktijk van voorjagen heb je te maken met neuscapaciteit, terreinkennis en die herinnering. Maar vooral ook de beperktheid van ons mens zijn.

Een Ierse setter kan ons met zijn neusgebruik volledig overrulen. De voorjager zwaait naar rechts maar de setter gaat naar links, wie slaat er nu een flater... Wanneer de setter wordt ingezet op een perceel heeft deze bij het aanlopen langs de rand al talloze indrukken te pakken. Meermaals heb ik opgemerkt aan de Ierse setters dat ze na wat diepe slagen afzwakten qua concentratie en snelheid. In feite betekent dit 'baas hou maar op hier zit niks'. Alle heersende luchtjes op het perceel gaan door de setterneus, ik noem maar iets: haarwild, veerwild, veldmuizen, warme plaats/hot-spot, platgetrapt gras, kleine pleviertjes, fazantenpoep enz. Tijdens de galop worden in zijn bolletje al die geuren gedetermineerd en op belangrijkheid getest. Vaak gaat de hond aan de dode door bacteriën aangetaste geurtjes voorbij omdat ze op zoek is naar wat beters nl. een geursensatie uit echte levende verwaaiing. Tenminste als de hond hierop positief geconditioneerd is! (dwz. ontmoedigen foute geuren en beloning bij de gewenste vogelsoorten) Op hetzelfde moment komen meerdere verzoeken binnen die een beslissing vergen. Bijv. het haas negeren maar de vogel er vlak naast wel vastzetten / er heerst ook een zweempje oude vogelgeur / onmiskenbaar één patrijs maar even verderop bevindt zich de hele klucht / even geleden liep hier iets... Het 'jachtverstand' vertelt de hond dat er wild moet zitten omdat bijv. tijdens de run meerdere malen op diezelfde hoogte bij wijze van spreken één geurmolecuul binnenkwam, zoals dat vaak gaat met rennende fazanten. De setter herinnert zich wel degelijk waar en op welke hoogte dat steeds was. Neemt die zwakke geur (bijv. voetafdrukken fazant) niet toe in iedere slag daarlangs, vormt dat minder prikkel om daarop in te gaan. Wordt die geur wel sterker (rechtstreekse lichaamsgeur) dan wordt vlot ingestoken om het te verifiëren. De hond maakt zelf die keuzes en daarom vereist een Ierse setter een wat lossere trainer of voorjager die dit begrijpt. Een pointer loopt zijn vrij rechte baantjes omdat

het moet, een Ierse setter voelt en toont zich vrijer en maakt soms wat 'omzwervingen'.

- Geuropname. Tijdens de galop op zoek naar veerwild neemt de hond diepe teugen lucht, uiteraard om de longen te vullen. Tegelijkertijd wordt er gesplitst (88% rechtstreeks naar de longen) en 12% wordt geleid en gezeefd op geur langs twee kanalen. Door de neusgaten (langs de olfactorisch epitheel kwabben) maar ook (via inademen door de mond als kortere weg) langs het orgaan van Jacobson in het gehemelte. Om de geurstream tijdens deze werkuitoering niet te onderbreken wordt de uitgeademde lucht nooit door de neus teruggeblazen. Deze constructies bewerkstelligen een ongekend snelle nauwkeurigheid in geurherkenning. De setter weet van verre allang of het een fazant, patrijs of houtsnip betreft. Nog sterker: Hij kan zelfs individuen binnen de soort, zwakke, kreupele of aangeschoten vogels onderscheiden. (Bob West 2000)

Summertime Lady, onbeweeglijk, nog in de houding van de laatste stap. Uiterste concentratie en de staart omlaag, de neusrug parallel aan de bodem.

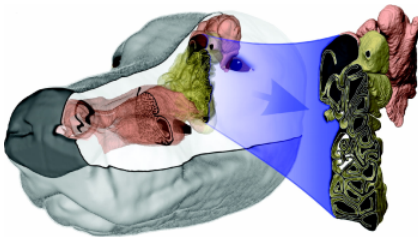

Een jonge Caesar van Henk ten Klooster (Apache des Sorcieries du Sancy x Drumrue Kerry) in excellente omhoog gerichte stijl verwaaiing opnemend van een klucht patrijzen. Let op de gespitste oren en intense blik

- Abrupt stoppen. In volle galop gooit de Ierse setter zich, binnen één sprong, plots opzij. Hoe vermoeid hij ook is, (hij houdt dan zelfs zijn tong in beslotenheid binnenboord) en gaat snuffend, al klapperend met zijn onderkaak lucht inhalerend aan de gang met het spoortje verwaaiing. Veelal 'zekert' de Ierse setter een aantal vierkante meters door vlot opzij, iets terug of vooruit te steken totdat hij zeker van zijn zaak is. Dan begint, in kenmerkende Ierse setterstijl, het spel van besluipen (couleren).

Summertime Lady (New Forest Flint x Baillie Beauty) Imp. Irl., direct na een abrupte stop, de verificatie gaat van start.

Het orgaan van Jacobson bevindt zich juist achter de snijtanden in het gehemelte, op de afbeelding te zien als het zwarte Ω-vormige teken. De geurreceptoren in groen aangegeven.

- Functionaliteit van de neus. Hiermee staat of valt de gebruikswaarde 'en stijl' van de setter. Daar valt veel over te schrijven, ik zal iets van de werking hier behandelen. Iedere hond heeft namelijk 2 reukorganen; het normale neus reukorgaan, en het orgaan van Jacobson. Geurdeeltjes die zich in de verwaaiing bevinden, komen hoofdzakelijk via de grote neusgaten het reukorgaan binnen, waar ze terecht komen op het reukslijmvlies binnenin de neus. Vergelijken we het reukslijmvlies in de neus van de hond met die van mensen kom je ongeveer tot 2 vierkante cm bij de mens en 2 vierkante meter bij de gemiddelde setter en die heeft ook nog eens veel fijnere zenuwuiteinden. Die lange neus (rostrum) heeft een setter niet voor niks. Het hersengebied wat de geuren verwerkt is bij de hond veel en veel groter dan bij mensen. Bij de geurdetectie neemt de hond de specifieke zurige geur van wild waar. Vergelijkbaar met ons zweet- en/of normale lichaamsgeur. Ook hun lichaams-, pels- en verengeur uit de zweetkliertjes bestaat immers voor een groot deel uit *boterzuur*, daar zijn honden juist specialisten in. En hij ruikt dit tot 100 miljoen keer beter dan mensen. Dit betekent dat de hond 1 mg kan ruiken in 100 miljoen m³ lucht. Hoe goed dat is: één liter boterzuur uitstrooien vanaf de Dom is door de setter in de hele provincie Utrecht waarneembaar. Geen wonder dat de Ierse setter voor zichzelf soms gauw klaar is met een perceel of juist heel diep in de geurstream naar voren insteekt.

- Receptoren. Het andere genoemde reukorgaan, het orgaan van Jacobson, bevindt zich achter de ribbels in de bovenkaak van de hond, net achter de voorste snijtanden. Soms te voelen als een klein bobbeltje. Deze andere weg kun je vergelijken met de gecombineerde menselijke reuk- en smaakorganen van neus en mond; omdat zowel de tong als (geur epitheel) neusweefsel betrokken zijn bij het gebruik van dit orgaan. Dit type zintuiglijke waarneming heet met een wetenschappelijker woord een vomero nasaal orgaan (organum vomeronasale); vomero verwijst naar het 'vomere' botje van de neus, nasaal betekent met de neus opnemen. Je kunt deze vorm van ruiken zien als 'smaak/proeven', waarbij moleculen door de tong worden waargenomen met behulp van papillen die geurreceptoren bevatten. Er zijn wel 1000 verschillende geur-receptor genen bekend bij de hond (vergeleken met ongeveer 350 bij de mens). Elke hondenneus kan zich specialiseren. Indien de hond wordt getraind bepaalde geuren te detecteren (veerwild), dan maakt zijn lichaam relatief meer van deze specifieke receptoren aan. Hij wordt dan een specialist namelijk 'vogelgek' in ons geval.

Craigrua Raceaway. (Int. Ft. Ch. Rushfield Rascal x Craigrua Enya) Mooi contrasterend is dat Rood-Wit op de Moors.

Zo begon het hernieuwde succes van de Ierse setter op het wedstrijdveld, voorjaar 2013, Holtrop Duitsland. (Foto: Karin-Heidemarie Lehmann)

- **Reukcellen.** Gaan we dieper de setterneus in, dan komen we verschillende structuren tegen: trilharen, kaakschelpen, zeefbeenschelpen, bijholten, slijmvliezen en kwabben met (reuk)cellen. De mens heeft ongeveer 5 miljoen reukcellen, de hond heeft er tussen 125 en 300 miljoen! Dat fungeert 100.000 keer beter dan wij mensen.

- **Verwerken verwaaiing.** Als wij als mens iets goed willen ruiken, moeten wij diep inademen (je neemt een neus vol). Maar zeker onze setters hebben bij het ruiken, ook tijdens zijn rengalop, een hogere ademhalingsfrequentie. Hij kan door lucht van voren in te ademen en uitsluitend door de mond zijwaarts langs de lipplooien weg te blazen bijna continu geur opnemen. (Settles et al 2002). Dat gaat gepaard met 'optrekken' van de lippen, de tong snel tegen het gehemelte brengend onder licht tandengeklapper en kauw bewegingen. Er wordt, tegelijkertijd zowel door de wijd geopende neusgaten als ademend de lucht hoorbaar ingezogen. Die korte (hoorbaar popperende) inhaleringen liggen rond de 300 pufjes per minuut zodat er steeds nieuwe aanvoer van verse lucht langs de tong strijkt. Met een grotere turbulentie waardoor geurstoffen gemakkelijker met het reuk-epitheel in contact kunnen komen. Inherent hieraan zal de setter tijdens zijn run zijn mond eerder half/gesloten houden dan wijd gesperd; beide geurzintuigen zijn, in de beslotenheid van de mond, aan het werk. Resumerend: De geur wordt langs drie verschillende wegen geleid: via neusgaten, via orgaan van Jacobson en tong (als 'geursmaak' receptor).

Plaatsbepaling. In de hersenen worden die langs zenuwbanen (axonen) binnenkomende puffende signalen 'in stereo' verwerkt. Als in het linker neusgat een hogere concentratie zit, dan weet de setter dat hij zich naar links moet verplaatsen en vice versa. Wanneer de concentratie van de geur in beide neusgaten gelijk is, dan weet hij dat wat ie zoekt recht voor hem ligt. Zo wordt de richting en de breedte van een verwaaiing beoordeeld.

Dit werk wordt door de setter in drie fasen verdeeld. Tijdens de eerste verificatiefase beweegt hij snel enkele voor- of zijwaartse stappen en snuift tien tot twintig keer per inademing. Zodra de geur is gedetecteerd komt de beslissingsfase; het uitzeven van het juiste geurspoor. Deze sterktebepaling duurt eventjes langer. Zodra de richting is vastgesteld, begint een vlotte aantrefase. Belangrijk bij 'het zekereren' is de natte ietwat draai- en beweegbare neus met daarin koudereceptoren die de afkoeling van het gedeelte waar de lucht langs stroomt signaleren. Waar een luchtstroom en dus geur vandaan komt. De spleetjes van de neusgaten veroorzaken bij iedere ademteug voor kleine wervelingen voor nog betere detectie. Wat mooi gemaakt allemaal.

- **Expressie.** Bij ieder stapje vooruit schuivend zal de Ierse setter meer verstijven als was het een vertraagde film. Alle zintuigen staan op scherp, de oren gespitst om ieder geluidje of beweging te lokaliseren, de ogen staren als gebiologeerd vooruit. Als de geur erg zwak is, of hem onbekend maar als prettig ervaren wordt, zal de setter zich meer concentreren op zijn neus en daarbij soms de ogen wat toeknijpen. Deze expressie, overgeconcentreerd en alert, is het andere uiterste van de sturende dromerige Ierse uitdrukking die we bij hun rust kennen.

De spleetjes van de neusgaten veroorzaken bij iedere uitademing voor kleine wervelingen... (foto: Caroline Elks)

Dk. MARKP. Gaudy (DKJCh Sheantullagh Glenn x DKCH DKBRCH. Englyst Canel) op 11 jarige leeftijd(!) volop actief verwaaiing opnemend. (foto Michaela Kuntzsch)

Multi Ch. URTIS de La Chaume Rigault (Oslo du Val de Loue x Syene de la Chaume Rigault), (Fr.) bezig met haar puffende geuropname via de neus en tong. Foto: Laurent Pernin.

Weetje:

Wij mensen raken na ongeveer een kwartier gewend aan een geurprikkel (luchtverfrisser/bos bloemen e.d.) Een hond kent dat geurverlies niet! Tevens kan een hond een 'hersenslot' op geur zetten; dezelfde prikkel blijft dan aanwezig zolang de hond daarnaar zoekt dan wel die ene ontsnappende vogel wil blokkeren.

Alexa ex-Invernia tegen Ceasar (Apache des Sorcieries du Sancy x Drumrue Kerry) eig. Henk ten Klooster in de koppelklasse uitkomend. (foto Susan Stone)

- **Opgetrokken oren.** Hondenrassen met (m.n. zware) hangende oren zijn veelal iets in het nadeel in het lokaliseren van geluiden. De stand en plaatsing van het oor is sterk genetisch bepaald in alle rassen. Dat Ierse setters hangende oren bezitten komt mede voort uit de oorsprong uit spaaniël-achtigen groep. Het hangende oor heeft zekere voordelen, het beveiligd de uitwendige gehoorgang tegen zand, pollen, zaadjes en takstukjes. Het stuggere haar rond de oorschelp werkt als een filter en beschermt tevens tegen drijvend vuil bij waterwerk. Het oor van de oorspronkelijke Ierse setter, is beperkt van lengte, dun van vel en op de gewenste hoogte aangehecht. Zoals een Brits kenner beschrijft: "De ooraanhechting bevindt zich tussen de ooglijn en het oorbeen" (zgn. zygomatic arch, de ronding in het verlengde van de kaak). Raymond O'Dwyer beschrijft dit in zijn mooie boek als 'ooraanhechting op de ooglijn'. Wat samengenomen erop neerkomt dat de kraakbeenrand van de oorschelp, in ontspannen toestand, zich hooguit tot een duimbreedte beneden de ooglijn bevindt. De grote boven-oorspier die het feitelijke optrekken bedient reikt tot bovenop de schedel. Deze platte spieren bepalen mede de belijning (de zgn. 'droogte') en adel van het hoofd. Dat zichtbare spitsen heeft meerdere functies; de richting waaruit een geluid komt kan de hond met een afwijking van 2% bepalen (bij de mens

meer dan 15%), de andere functie ligt meer op het terrein van hondse onderlinge communicatie. Het gehoor is bij de hond sterk ontwikkeld. Hij kan hogere frequenties, maar ook veel lagere frequenties waarnemen dan de mens. De setter trekt en draait voortdurend met zijn 'instelbaar klankbord' en bijbehorende 17(!) spieren, om tijdens het voorstaan driedimensionaal de exacte locatie mede te bepalen. Minieme geluiden van geritsel, van veren, bewegende pootjes of ons onhoorbare onraadgeluiden alles telt mee.

- **Staartactie.** (zie ook hoofdstuk 4.) Bij tekenen op veerwild houdt de ongewenste staartactie snel op en blijft de neusrug hoog en evenwijdig aan de grond. En toch is, ietwat vroege, staartactie een graadmeter: Regelmatig wordt bij verwaaiing van (vooral) haarwild de staart zwiepend bewogen. Vooral als de hondeneus dan zakt heb je vrijwel zeker met haas, dan wel een 'warme pot' en voetverwaaiing te maken en volgt het zgn. peuteren aan de grond. Een hond die met lage neus 'graast' zal op die plaats niet voorstaan, wegens gebrek aan doelbewust werken! Het steeds reageren op voetverwaaiing werkt als vergif. Een setter die wildrein is zal minder (staart)expressies tonen bij de verwaaiing van haarwild, die let sneller op nieuwe aanwijzingen van de voorjager. Het is een kwestie van aanleren, observeren en ervaring voor beiden.

...met een felle blik, oren hoog en expressief.

Tijdens de werkuivoering wordt bij beide kleurvarianten, de staart op of beneden de ruglijn gedragen.

Ch. Sheantullagh Godswalk heeft een goed stempel gedrukt op het huidige Nederlandse bestand van werkende Ierse setters. (foto: Irish Red Setter Club)

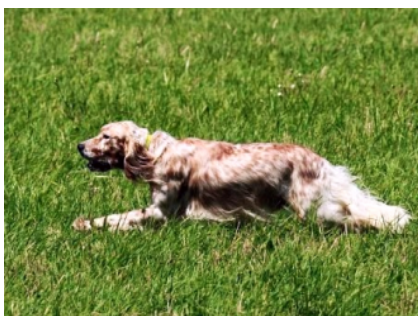

Bij onze overzeese overburen is het houden van fieldtrials een stevig onderdeel van de hondensport. Hoge aantallen inschrijvingen setters en pointers zijn daar normaal. De hele 'meute' deelnemers wandelt de hele dag door de uitgestrekte velden 'in de linie' achter de keurmeesters aan. Het steevast aanwezige publiek volgt langs de kant of op gepaste afstand meelopen de wedstrijd met verrekijkers en camera's. Op het einde van de dag, rond vijven, volgt de prijsuitreiking, de kwaliteiten van alle honden worden (ja, daar wel) besproken en volgt de leuke doch onvermijdelijke nazit. (foto Susan Stone)

- Setterhoudingen. Deze verhandeling gaat over de werkstijl van de Ierse setter. Om het plaatje compleet te maken wil ik hieronder als extraatje beelden schetsen van 'de neven' van de Ierse setter nl. de Engelse- en Gordon setter. De houding bij zowel het tekenen, aantrekken en voorstaan verschilt met de Ierse setter volgens de bekende beschrijvingen en praktijk.

- Engelse setters. De Engelse setter zakt het diepst tussen de schouderbladen; die kruipt als het ware, in korte rushes op het wild aan. Dit ras heeft de beweeglijkste schouderbladen van alle drie. Qua hanteerbaarheid is de Engelse setter even wat minder ingewikkeld dan de Ier; ook zijn ze wat zachter van karakter (en ook in beharing). Ze nemen in het veld even breed terrein als de Ierse setter, al is die een tikkeltje sneller. Regelmatig zijn ze aan te treffen op de Nederlandse en vooral Europese veldwedstrijden. Ook hier geldt weer dat bij het verlaten van de werkeisen voor de fok en tentoonstellingen twee werelden zijn ontstaan. Wat vooral te zien is aan de tegenwoordige kleinere-lichtgebouwde Formule1 werktypes.

- Gordon setters. Oorspronkelijk is de Gordon setter zwaarder van bouw, voorzichtiger, waardiger en minder impulsief. Rustig en betrouwbaar in karakter. De Gordon zal gewoonlijk ook wat opgerichter evenwel zeker betrouwbaar voorstaan. Ook hierbij geldt, verschillen per individu. Door de invloed van veldwedstrijden is de werkende Gordon door de jaren heen iets lichter van bouw gefokt en is daarmee beduidend sneller geworden. Met behoud van zijn rastypische wat hoge galopstijl. Een prachtig gezicht zo'n glanzend zwarte schim te zien werken. Vanwege de onderlinge concurrentie (tussen setterrassen bij wedstrijden) is er meer eenvormigheid in de (jacht)settertypen ontstaan. De karakteristieke rasverschillen vlakken helaas daarmee wat af.

Vai nel Vento Fatal, (foto en eig. Roel Kamman)

Engelse setter

Vai nel Vento Fatal in kenmerkende Engels setterstijl. (foto: Marjolein Kamman)

Engelse setter It. Ch Fred Della Bassana. Het aantrekkelijk besluipen wordt door een Engelse setter erg diep gedaan; die strijkt in horizontale toestand nagenoeg met zijn borstkas over de grond en steken de schouderbladen tot, en soms met, de ellebogen boven de rug uit.

Een zeer stady E.S. Solid Gold's Yuna

E.S. Vlaklands Jul wordt tijdens het voorstaan in de brace netjes gerespecteerd. (Eig. Lia Harms-Bullens)

E.S. Solid Gold's Veria

Gordon setter

De Gordon setter blijft bij het tekenen op verwaaiing veelal wat sterker opgericht dan de Ierse- en Engelse setter. De helaas te vroeg overleden G.S. Sundowner's Bali. Op wedstrijd Uden (eig. Elly 't Lam, foto: A. Pinkse)

Jls. Sundowner's Amaretto Kiss 'Marlon' in raseigen Gordonstijl aantrekkelijk /voorstaand.

Norsk Derby 2013 winner Porsangervidda's Black Hunter (Kimi x Kvæangsfjelllets Thea) voor het ras zeer diep gaand. Let op de hooggestoken schouder.

Jls. Sundowner's Amaretto Kiss 'Marlon' working (foto: Kim Muskat)

6. Het **voorstaan**, mag zowel liggend als staande worden gemaakt. Dat voorstaan is intens en strak, vol spanning en concentratie, is liggend als het veld kaal (nauwelijks begroeid) is en als de hond door de verwaaiing van wild wordt verrast. Het voorstaan is staand een bevroren beweging van de wijze waarop op lopend wild wordt ingespeeld, daar waar de vegetatie relatief hoog is. De voeten daarbij zo geplaatst dat zij het gespannen en onbeweeglijke lichaam kunnen controleren en in balans kunnen houden. Het hoofd wordt goed omhoog gehouden, met een felle blik, de oren hoog naar voren en vol uitdrukking gedragen, de strak gespannen staart, iets trillend door de passie van het gevonden wild, iets naar beneden gedragen of in het verlengde van de rug.

Ceasar (Apache des Sorcieries du Sancy x Drumrue Kerry) in gehurkte houding voorstaand.

In de hierboven staande definitie van de werkstijl ligt een zeer complexe wereld opgeslagen. Om de werkstijl hierin beter te begrijpen lijkt het mij nuttig wat uitgebreider in te gaan op het fenomeen **Voorstaan**.

- Intens. Wat een mooie combinatie: intens en strak, vol spanning en concentratie. De adrenalinestoot die de hond bij het 'geurbommetje' krijgt maakt al zijn aangelegde instincten wakker en maakt hem gereed voor elke actie. Het gaat in de natuur om bemachtigen van prooi, te overleven; fouten maken betekent honger lijden. Wij spelen dit als spelletje met één predator; in de natuur zelf is het doden of gedood worden. Het basisprincipe ligt eenvoudig: alles wat voor je wegrent of vliegt kun je opeten, alles wat op je af komt rennen zou jou wel eens kunnen opeten. Dit veroorzaakt een hoeveelheid aan stress bij beide partijen. Het is al een kunst op zichzelf een vogel, tot zelfs een complete patrijzenklucht, in bedwang te krijgen. Fazantenhennen geven rond de broedtijd veel minder geur af en redden daar hun leven vaak mee. Rennende fazantenhennen blokkeren is hogeschoolwerk maar ze redden regelmatig hun vege lijf. Dit hele spel vereist een gezonde portie stress, concentratie en tactische structuur. In belagen en belaagd worden.

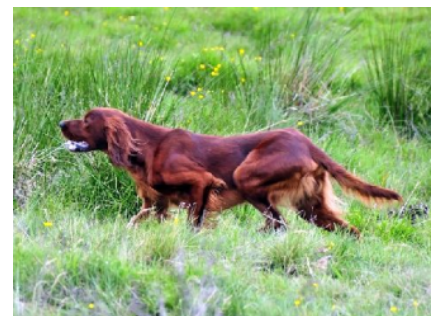
- Tactisch. Om vogels te bemachtigen is er tactiek nodig. Die tactiek werd sinds de Middeleeuwen al beoefend met behulp van setting spaniëls. Door honderden jaren verfijning en selectie hebben we tot op heden een erfenis waar we zuinig op moeten zijn. Het vastleggen van de werkstijl stelt dit, in theorie, veilig voor de toekomst. In de voedselketen staat de hond hoger dan vogels, hij is de predator. Zomaar eropaf stuiven en bovenop springen leidt tot niets, want hij jaagt niet met de ogen maar uitsluitend via geuren. Sterker nog hij ziet vogels eigenlijk alleen maar vliegende. Het is enorm belangrijk dat er rust en stilte heerst,

zodat de prooi niets vermoedend blijft scharrelen, rusten of zich voeden. Ook al probeert de setter ongezien te naderen, er komt vroeg of laat onrust over mogelijk gevaar. Het wild merkt de aanval op. In de vrije natuur geboren fazanten en patrijzen vertrouwen op hun schutkleur en houden zich in eerste instantie, met lage staart en kop, schuil totdat het gevaar wijkt. De mate van stress bij de vogel bepaalt op dat moment vluchten of zich drukken/kleiner te maken. Nog één stap en de fazant kan zich zo bedreigd voelen dat hij opvliegt. In feite speelt het hormoon adrenaline bij zowel de setter als genoemde fazant een grote rol. De hond als aanvaller met (adrenaline) en de vogel vluchtgedrag en overlevingsdrang in het omgekeerde hormoon (noradrenaline). De toename van adrenaline is bij de hond al begonnen vanaf zijn start op het perceel. De vogel heeft dan al een 'achterstand in zijn stimulus-response', ook al zijn ze de hele dag alert op alle soorten belagers. Een ervaren setter ruikt en voelt instinctief hoe ver hij hierin kan gaan.

- Zo dichtbij mogelijk. In dat aanvoelen van de afstand spelen veel zaken mee. De geurintensiteit is de dichtheid als combinatie van geuren zoals verengeur, al eerder genoemde lichaamsluchtjes van (zeer) vluchtig *boterzuur*, speeksel van de vogel, pootafdrukjes op de grond, geluidjes, de afgeschudde huilschilfers wanneer de vogel er al wat langer verblijft, wamte enz. Binnen een mum van tijd wordt de hele mix gedetermineerd. Hoe meer gecompliceerd de geurkegel is hoe dichterbij zich alles bevindt. Soms heeft de setter het lef er a.h.w. bovenop te komen, zelfs tot een metertje. Dan kan ook oogcontact mogelijk worden. Fazantenhennen blijven dan soms juist liggen onder die starende ogen en het met hoge oren breed gemaakte setterhoofd, terwijl een haan het allang voor gezien houdt. Meestal dicht genoeg bij wanneer het wild opvliegt ze te kunnen schieten.

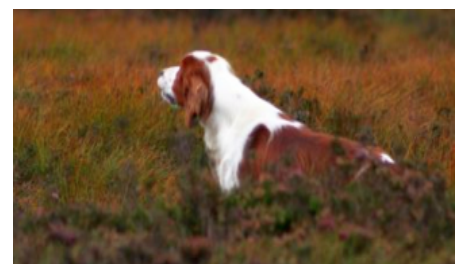

De in Noorwegen gefokte 'US' Zimbard, NKK04343/2000 (Ch "US" Phantomet x "US" A) Geen spoortje van hijgen of hangende tong. Een binnengehouden tong bij het zoeken en voorstaan betekent verwerking geur/smaak verwerking, via de kortste weg naar de receptoren.

Multi Ch. Apache des Sancieries du Sancy

- Voorstaan instinct. Het summum van een Ierse setter is het van nature kunnen voorstaan. Die complete beheersing kun je de hond niet leren, dat moet er in aangelegd zijn. Waar komt dat voorstaan vandaan. Wat gebeurt daar in zijn hoofd. Een reflexhandeling is het zeker niet. Want een reflex komt niet voort uit een bepaald gedrag maar is een eenvoudige respons (zoals bijv. knipperen met je oogleden). Gedragsbiologisch gezien komt een optelsom van reflexen wel het dichtst bij wat men instinct noemt. Zie dit maar als een primitieve

Int. Ft. Ch. Craighrua Osprey (foto IKC)

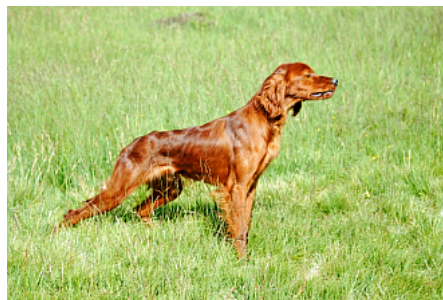
(dierlijke) vorm van intuïtie. Van wilde honden en wolvenroedels is bekend dat één individu de aandacht van de prooi trekt als een vorm van fixatie terwijl de overigen deze insluiten en bespringen (dr. G. Bergman 1967). Fixatie als primitieve vorm van voorstaan. Het instinct om voor te staan is per definitie een complex geheel van doelgerichte gedragspatronen. In ieder geval vallen deze verplichte handelingen onder 'zelfbehouds' driften zoals: eten, jagen en besluipen. Eigenlijk is alles wat je een dier of setter daar ziet doen instinct; omdat daarbij het aanleren en ervaring juist geen rol spelen. De oprechte jachtsetter komt er door zijn driften niet onderuit; bij vinden van wild moet er voorgestaan worden.

- Voorstaan ontwikkeling. De wijze van jagen en speciaal, het fenomeen van het voorstaan is genotypisch bepaald (als homozygote erfactor, vastgesteld door proefkruisingen vlg. G.J. Verweij 1974. In 2015 weten we zelfs dat dit ligt op chromosoom nr. 22). Sinds eeuwen werd geselecteerd op de beste zoekwijze nl. zo dicht mogelijk voor veerwild te komen liggen. (Zodat het net over de hond en vogels geworpen kon worden). Vermeldenswaard is hier dat het blaffen naar (veer)wild bij deze wijze van jagen ook is onderdrukt. (zie uitzondering hierop bij Rapporteren).

Robert Dudley moet één van de eersten zijn geweest die al in 1328 een spaniël op 'staan' heeft afgericht. Verdere selectie allereerst op wellicht enkelingen (lees fysieke afwijkers) moet niet al te moeilijk zijn geweest. Setters die juist wat hoger bleven; staande zichtbaar voor de schutters. Het oorspronkelijke gedragpatroon kunnen we ook weer (zie pag.18) onderverdelen in drie fasen. In eerste fase wordt bij confrontatie met een wildgeur de plaats bepaald door geur, reuk en overige zintuigen. In tweede fase begeeft de hond zich naar de, tamelijk goed, gelokaliseerde prooi zonder dat de beweging van de hond de prooivogel doet vluchten. De derde fase is een directe aanval door de hond zelf. Wij mensen hebben geprobeerd deze derde fase te elimineren en juist het besluipen te ontwikkelen. Vrijwel alle roofdieren in de vrije natuur hebben weinig handigheid in geheel verstart zich drukkende vogels of haas. Die bespringen juist wel en achtervolgen. Omdat een hond zo goed kan ruiken is juist de unieke combinatie van setter en jager een mooie vangstmethode. Immers als een wild roofdier diezelfde hondse

handigheid (tactiek) bezat zou de reactie van het verstarren en zich onzichtbaar maken van (veer)wild zich nooit hebben kunnen ontwikkelen. Eeuwenlang is het ras verbeterd en fijngeslepen, met in stand houden van Adel, Instinct en Excellente eigenschappen, zoals we die in onze beide Ierse setters Rood en Rood-Wit jachtvariëteiten nu kennen. Verlies van deze genen is een klap in het gezicht van deze strijders van weleer.

- Hormonen. Echt voorstaan gebeurt uitsluitend als reactie op geuren die via de (geur)zintuigen binnenkomen. Het door de setter gespannen turen of sluipen naar vogels of eenden heeft niets te maken met voorstaan. Kort gezegd, via het reukslijmvlies en de zenuwuiteinden belandt de geur in de hersenstam. Van daaruit waaiert dat uit richting de hersenschors die de benodigde motoriek in gang zet. De wisselwerking van zenuwimpulsen in de hersenschors en de vrijkomende hormonen zorgen voor een optimaal reactievermogen en concentratie. In principe kenmerkt dit stadium een gezonde vorm van biologische stress (eustress genaamd). Die 'sleutel prikkel impuls' opent via het zenuwstelsel zijn jachtinstinct, en daarna de 'euforische betovering'. Is die sleutel prikkelwaarde van wat lage intensiteit dan zullen de overige prikkels, horen en zien, tevens hun bijdrage leveren. Zijn instinct zal tevens ervoor zorgen dat de hond de juiste positie zal kiezen voor de laatste sprong. Zich zo dichtbij opstellen dat het wild a.h.w. onder pootbereik komt. (= buitgedrag)

Multi Ch. Apache des Sancieres du Sancy (O'Neil du Val de Loue x Ulster des Sorcières du Sancy)

Een eerlijke juring, door er met de neus bovenop te staan (foto Susan Stone)

Working Gundogs Bones (Multi Ch. Apache des Sorcières du Sancy x Lohmann's Ortrun), let op de horizontale lijn en iets verhoogde schouderbladen.

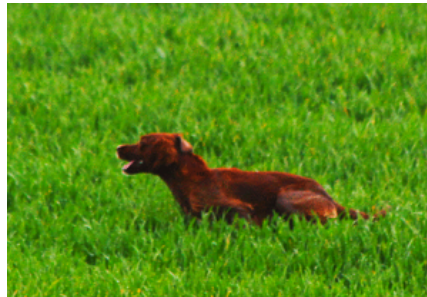
Constateerend dat het zeer te betreuren is dat de eis van aantoonbare werkprestatie, passie en werkstijl voor IEDERE Ierse setter in het verleden is losgelaten. Dat door allerlei interpretaties en modeverschijnselen de rasstandaard, tegen beter weten in, tot op de dag van vandaag, uitgelegd wordt richting trends. *Hopelijk keert het tij en wordt er in de toekomst voor de fokkerij een test voor natuurlijke jachtaanleg (TAN o.i.d.) in ons ras verplicht gesteld. Welke door gepassioneerde fokkers wordt omarmd en door veldwerk keurmeesters (!) wordt getoetst.*

Met enige regelmaat hoor ik eigenaren zeggen dat hun Ierse setter kan jagen en tevens een voorpoot optilt en dus voorstaat. Inderdaad, het is nog niet helemaal weg; dit gedrag ligt eerder dicht bij de onbewuste pose / nieuwsgierigheid die de Ier hierbij aan de dag legt. Maar als uw setter belangstelling toont voor vogels moedig dit gedrag maar aan, het is het mooiste wat een hond kan overkomen. Dat sommige Ierse setters nooit van hun lijn mogen, nooit lekker de benen strekken, nooit vogels voorstaan is met recht meelijwekkend tot zelfs een misdaad van de mens tegen hem. Wat in dit document aan werkeisen beschreven wordt heeft vooral betrekking op Ierse setters die zich voordoen/gefokt zijn als waren ze volbloed 'Arabiërtjes'. Wellicht wordt er ooit de weg opnieuw teruggevonden richting *dash, sterke en multi inzetbare Ierse setters*. Wilt u een Ierse setter, geboren uit showlijnen, trainen om voor te jagen op wedstrijden moet ik u waarschuwen voor teleurstellingen. De praktijk wijst dit uit: *Het huidige showtype is een gehandicapte hond voor dit werk!* De (vaak hoge stokmaat en zwaardere 'cobby') constitutie, overvloedige vacht, lange ruglijn, vaak langere voeten onder doorzakkende polsen, te veel voorborst, kort in de bovenarm en te lang in scheenbeen, het ontbreken van spierweefsel en juiste botmassa in de poten in verhouding tot het lichaam enz. De veelal vlakke en minder beweegbare stand van het bekken zal leiden tot hoge galopsprongen ('basculeren' als onbalans tussen voor- en achterhand die snelheid remmen en uithoudingsvermogen in de weg staan). Dit 'huidige gangbare type' zal uiteindelijk niet het allround niveau kunnen neerzetten, jammer van de bestede tijd en het hoogwaardige voer. Werken met je hond is zeker het mooiste wat er is; kies dan een sport of activiteit waar je setter wel goed in kan worden en je samen veel plezier beleeft.

- Tot stand komen. Het algeheel passiefol voorstaan van de Ierse setter wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door toename van het hormoon adrenaline. Dit is een stresshormoon uit de bijnieren (in feite uit het bijniermerg) die de hond in staat stelt om extra inspanning te verrichten. Om alerter te zijn, aanvalsgereed. Daarnaast beïnvloedt adrenaline ook de hypofyse in de hersenen waardoor de bijnierschors een grotere hoeveelheid stresshormonen (o.a. cortisol en testosteron) in het bloed zal brengen. Adrenaline en cortisol zetten samen het hart aan om sterker en sneller te kloppen. Dit verhoogt weer de bloeddruk, terwijl de bloedvaten aan de oppervlakte van de setterhuid zich gaan samentrekken om het bloed nog wat extra naar het hart te stuwen. De samentrekkende werking op onderhuidse spieren en bloedvaten geven enerzijds verstarring (stress) maar tevens een ingehouden ontlading en spanning, als een opgedraaide springveer. Vanwege de verminderde doorbloeding van de huid wordt deze wat stugger en harder. Bij het aanraken van je setter tijdens het (trainings) voorstaan is dat te voelen. We kunnen het niet zien maar zelfs de spijsvertering komt min of meer stil te liggen. Tijdens het voorstaan wordt er tevens glycogeen, wat opgeslagen ligt in de lever en de spieren, omgezet in glucose die nodig is voor extra energie.

Want reken maar dat dit allemaal veel energie en 'hoofdbrekens' kost. De intensiteit en de uitvoering van het voorstaan wordt mede bepaald door het specifieke moment en de mate waarin de adrenaline, cortisol en testosteron beschikbaar komt. (als activiteit van orthosympatisch deel van het zenuwstelsel).

- Opbouw van adrenaline. Dat beschikbaar komen van o.a. adrenaline, cortisol en glucose begint geleidelijk toe te nemen vanaf het moment dat de hond bij het (wedstrijd)veld komt; weliswaar in lage hoeveelheden maar voldoende om het te zien optreden in zachtjes rillen en de starrende blik over de velden. Dit zachte rillen heeft een functie, nl. door de spierbeweging wordt warmte opgewekt. Bij het zoeken, opnemen van verwaaiing en verifiëren neemt de adrenalinespiegel verder toe, de setter reageert daardoor met snellere ademhaling, zich lager maken en aantrekken in uiteindelijk blokkeren d.m.v. voorstaan. Alle spanning, passiedrift en het onafgebroken geurbardement in de hersenen maken dat de setter geheel verder verstart. Dit gaat zelfs zover dat de hond weinig interactie met de voorjager lijkt te tonen. Maar vergis je niet, de 'veer' binnenin kan (als) op commando springen. De gespannen geheven voorpoot wordt gezien als een bevroren afwegingsfase. In het gereed houden van de laatste stap of sprong voorwaarts; als het tuimelmoment. Vandaar dat in de werkstijl de bedoeling daarvan is opgenomen nl. 'gereed staan om op lopend wild in te spelen'.

Mijn jonge Apache in rengalop door opgroeiende tarwe te Dirksland jeugdklasse voorjaar 2015

Persoonlijk praktijkvoorbeeld:

Op die mooie zomerdag in september... Ierse setter Summertime Lady (van Henk ten Klooster) zocht in mooie stijl en evenwijdige wijde banen een perceel af. Ze deed een rondje buitenom voor extra zekerheid. Ze tekende een aantal keren op minimale verwaaiing maar er was daar niets...volgens haar en ons. Na haar onverrichter zake aangeliënd te hebben togen we naar de auto. Halverwege het perceel sribbelde Lady tegen en wilde zich uit de lijn werken. Omdat dit niet lukte ging ze liggen met haar neus voor de wind uit, ...maar dan ruik je helemaal niets meer.

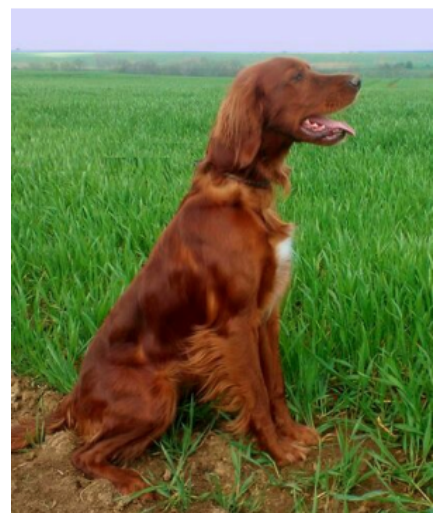
Eigenmachtig optreden wordt niet gewaardeerd en schaadt de samenwerking immers. Onder het motto Nou vooruit, als jij het beter weet ga dan voor deze ene keer! Binnen de ietwat losse manier van voorjagen moet het maar een keertje immers.

Lady wordt door Henk geslipt en met een sprong over het slootje stuift ze (met de wind in de rug) in één streep ruim 100 meter ver in het perceeltje ernaast. Ze werpt zich om, trekt prompt, windhalend, vijf meter aan en staat in hurkpositie als een betonblok voor. Dat alles binnen 15 seconden. Nog nooit zoiets beleefd, geur tegen de wind in, dit kan nooit! Henk's pistool knalt en Lady gaat down bij het opvliegen van de fazantenhen. Ze voldeed in alle opzichten, en meer dan dat, aan de Working Style waar iedereen zich zo in vastbijt maar waar zij ons de les leerde. Haar blijheid spatte er af. Niet alleen om dit voorval kan ik wachten -tot die mooie zomerdag dit jaar- op een pup van haar voor mijzelf.

(Sinds 1 augustus verrijkt inmiddels een perfecte pup ons dagelijkse leven. JB)

Fazanten vliegen in eerste instantie recht omhoog om daarna een vluchtrichting te kiezen.

Summertime Lady, rustig en oplettend haar wedstrijdbeurt afwachend.

- Afronding voorstaan.

De tijdsduur, hoe lang een vogel 'gearresteerd' wordt (arrêt), kan fors verschillen. Bij een zich goed drukkende vogel is er feitelijk geen limiet in de duur van voorstaan, de autoriteit van de setter zorgt er wel voor dat ie blijft staan. Desnoods uren! Indien de setter geleerd heeft als team samen te werken dan wordt ook duidelijk waarom de hond blijft voorstaan. De buit is door hem gefixeerd, hij wijst het zelfs met de neus aan. Zijn alpha-leider wordt de oogst gegund. En juist dit gunnen versus eigen buitgedrag is een bron van veel ellende en frustratie voor zowel hond als trainer. Er zijn heel wat setters die de buit voor zichzelf willen (i.c. van pup af aan jaloezestrijd).

Er zijn setters die op de leeftijd van vier maanden onverwachts al beperkt voorstaan, sommige pas echt in het tweede jaar. Bij Ierse setters uit jachtlijnen mag je excellente eigenschappen verwachten, maar garantie krijg je er niet op van de fokker. Des te vaker de setter voor veerwild gebracht wordt, en de *verslavende werking* van de toegenomen endorfine, serotonine en adrenaline ervaart, hoe meer kans op resultaat. Het uiteindelijke plaatje moet zijn een compleet 'als in beton gegoten' setter in raseigen stijl, met liefst geheven voorpoot.

Met plezier kan ik hier melden dat er weer enige opleving is in de veldsport. (Net als bij de KNVJ jachtopleiding een toename in met name vrouwen). De Ierse setter Club organiseert nl. met enige regelmaat een Jachtinroductiedag. Onder leiding van een zeer kundige docent wordt, naast een brok theorie, gezorgd voor een 'eerste' kennismaking met veerwild. (foto Robert Bulten, Introductiedag Sevenum 2015)

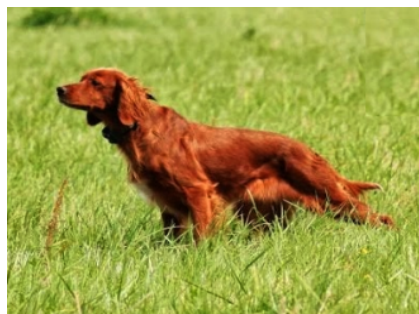
Het hebben van witte aftekeningen of grote bles in het gezicht schijnt een hypnotiserende werking te hebben op het zich drukken van veerwild. Hun aandacht en angst wordt beter vastgehouden 'by bold colouring and having 'an eye' zoals bij de Rood-Witte of egaal Rode setter met witte bles. (J.B. Maurice, 1974)

- In opgaand gewas In feite is het de individuele stijl van voorstaan die de hond zich in de loop van de tijd ontwikkelt. In het algemeen zal de Ierse setter in een normaal kniehoog gewas, zoals aardappels, volgroeide bieten, opgroeiend zomergraan of heideveld een staande houding aannemen. Het regelmatig oefenen in hoog gewas zal het opgericht voorstaan bevorderen en heeft als gunstige bijkomstigheid het inprenten van hoge hoofdhouding.

Onderin het gewas bij de grond heeft de hond niets te zoeken, het gaat om de verwaaiing die nog net in en boven het gewas meedrijft op de wind. Het is niet zo voor de hand liggend dat de setter dan plotseling diep in het gewas gaat voorliggen of 'laag gebukt' naderbij trekt. In dit stadium voert zijn 'nieuwsgierigheid' en neus de boventoon en zal hij zich veel eerder strekken om over het gewas te turen en de geurfilm opsnuiven. Alleen bij verrassing zal de setter zich in hoog of welig gewas (m.n. bij windstilte!) plots gaan drukken. Zijn doel is binding i.p.v. verjagen van wat zo dichtbij is. Zolang de setter nog actief geur binnenkrijgt kan hij in die positie blijven; wordt de geur geleidelijk minder komt ie heus wel in de benen om een achtervolging in te zetten. In hoog en dicht gewas ontsnapt regelmatig het wild, mede doordat er geen oog- en bewegingscontact is vanuit de vogelview gezien. Omdat dan de verrassing voorbij is zal bij opnieuw blokkeren de hond geheid in opgerichte stand voorstaan.

De Gouden Vijf om van pup tot stijlvolle werksetter te groeien:

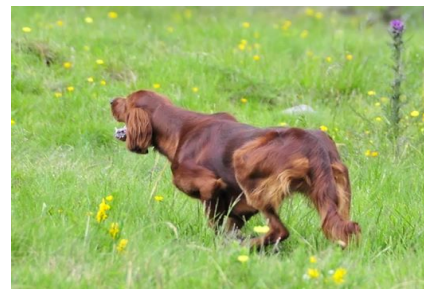
- Altijd plezier in het werk
- Altijd snelheid in juiste stijl
- Altijd in de windrichting op gaan
- Altijd terreinen met veerwildkansen
- Altijd vertrouwen houden en geven

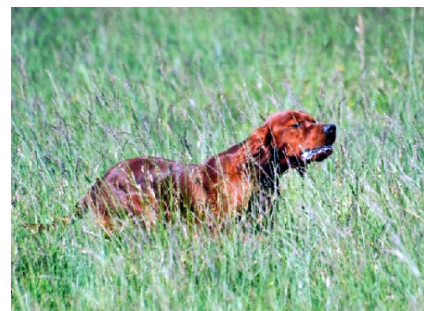
In de voorhand hooggericht en achter verlaagd verwaaiing opnemen dat is wat een Ier als eerste fase tot voorstaan als werkstijl neerzet.

- Enigszins gehurkt. De werkstijl gebruikt het woord 'crouching', vertaald kan dat zowel ineenduiken, bij de grond, als hurken betekenen. Alleen dat ene woordje al vormt een bron van discussie nationaal en internationaal. Immers de Engelse taal kent meer betekenissen in woorden dan de onze...en purisme, zo je wilt chauvinisme, is hen niet vreemd. In mijn optiek is met de borst over de grond schuren/raken de uiterste vorm van 'bukkend sluipen tot bij de grond'. Om passen voorwaarts te kunnen maken zal de setter toch enigszins van de grond moeten komen. In plaats van hoogop voorstaan komt met regelmaat een diep doorgezakte houding tot uiting in de laatste meters tot het blokkeren.

De gewashoogte of het ontbreken van dekking kan mede bepalend zijn in hoeverre de setter zich hurkend bijna schurend stapsgewijs voortbeweegt om zich zo het minst zichtbaar te maken. Als logisch vervolg op een laag ingezette houding bij aantrekken zal in veel gevallen de setter deze lage houding vasthouden in het uiteindelijk vastzetten van veerwild. Nu ik dit schrijf besef ik dat dit lage voorstaan regelmatig tot vaak voorkomt. Om dat kippenveld moment echt goed te voelen daarvoor moet je settervoorjager zijn. Het is en blijft bij de Ierse setter steeds weer een prachtig schouwspel.

Multi Ch. Apache des Sancieres du Sancy (O'Neil du Val de Loue x Ulster des Sorcières du Sancy) in hurkhouding. Let tevens eens op de ietwat aflopende croupe die een excellente galoppeur kenmerkt.

Airelle des Sancieres du Sancy, (Fr.) door snuffen door de neus en stotende zuchtjes via de klapperende mond en tong worden de geuren tevens naar het orgaan van Jacobson getransporteerd.

- **Expliciet.** Zowel bij de Rode als de Rood-Witten vermeldt de werkstijl tekst: "Standing or crouched setting are normal attitudes".

De omschrijving van de Rood-Witte Ierse setter noteert in drie woorden extra dat een expliciet 'plat liggende houding' wordt gewaardeerd ('*may crouch very low or lie flat on the ground*'). In voorkomend geval zal de setter uit zichzelf volledig 'down' gaan en tijdelijk in die vaste positie blijven; waarna de vervolgfase van aantrekken en daadwerkelijk vastzetten volgt.

- **Liggend voorstaan.** De werkstijl omschrijft het als 'liggend als het veld kaal (nauwelijks begroeid) is en als de hond door de verwaaiing van wild wordt verrast'.

In eerste instantie is dit verrast worden maar al te waar. Bij windstille, aanhoudende regen of stormachtig weer kan de hond moeilijk verwaaiing lokaliseren. Datzelfde geldt voor zojuist neergestreden vogels die immers nog geen 'geurkegel' afgeven. De kans is levensgroot dat de hond te dicht op het veerwild een paar geurmoleculen te pakken krijgt. Door die verrassing zal er vaker een 'liggend punt' worden gemaakt, de hond valt a.h.w. als een blok in 'down' positie. Van schrik blijft het wild zich meestal drukken. Tevens is het logisch dat op een minimaal begroeid terrein of laag gewas (bijv. weide of stoppelveld) de setter zich zo onzichtbaar mogelijk probeert te maken.

Toch gaat dit niet altijd op; soms doet de setter dit liggend voorstaan zonder dat we exact kunnen aangeven wanneer en waarom. Een aantal mogelijke verklaringen zijn o.a.

- Uit uiterste voorzichtigheid.
- Uit onervarenheid/timide zijn.
- Door ervaring een obstakel of walletje behoedzamer benaderen (vanwege draaiende en opstijgende winden).
- De geurkegel kan erg breed zijn omdat een klucht (rille!) patrijzen over veel vierkante meters verspreid ligt.
- Voor ons onhoorbare waarschuwings roepjes die over meters breedte klinkt terwijl de wind niet op de hond af komt.
- Op hem aan komende of in rondjes rennend veerwild waardoor de setter zijn 'aanvalsplan' herzien moet.
- Een fazantenhenen drukt zich vaak beter en durft de setter door die wetenschap nog dichterbij te komen door te gaan voorliggen.

- Het oorspronkelijke 'to set / setten' zit nog in de genen en komt die natuur soms weer boven.
- Onopgemerkte selectie in familie bloedlijn die dit gedrag bewaart.
- En als last but not least: De hond weet op dat moment waarom en wij zullen het nooit weten.

- **Rapporteren.** De werkstijl benoemt het zgn. rapporteren niet. In feite komt het bij rapporteren erop neer dat wanneer de voorstaande hond bemerkt dat het wild voor hem ontvlucht hij met een grote boog omloopt om zo achter de vogels te komen. Ze als het ware opsluit tussen voorjager en hemzelf. Er wordt dan overgeschakeld van geur naar zicht. Een staaltje van ervaring en jachtverstand; er moet geoogst worden hoe dan ook. In met name Scandinavische landen wordt dit regelmatig gezien bij de jacht op grote (kor- en sneeuw)hoendersoorten. Sterker nog: Wanneer zo'n vogel toch ontsnapt naar hoge boomtakken wijst de Ierse setter de boom aan door eronder te gaan blaffen. Dat is dus schiet- en jachtpraktijk versus strak vastgelegde Working Style. En dat blaffen ('luid geven') al helemaal. Het enige geluid wat er bij 'ons' klinkt is het zachte geroffel van de settergalop en verder is het doodstil.

Een liggend punt van Summertime Lady, ze valt a.h.w. als een blok in 'down' positie. Te zien valt dat de begroeiing niet altijd laag hoeft te zijn.

Multi Ch. Apache des Sancieres du Sancy (O'Neil du Val de Loue x Ulster des Sorcières du Sancy). Het liggend voorstaan met alert opgeheven hoofd.

Vrijwel alle setterliefhebbers kunnen zo'n liggend punt van een Ierse setter waarderen; soms wordt voor zo'n knap staaltje beheersing door het publiek geapplaudiseerd... Regelmatig bestraffen keurmeesters helaas juist het (bijna) liggend voorstaan ook al is het toegestaan; hoog tijd voor helderheid en positieve toepassing wereldwijd!

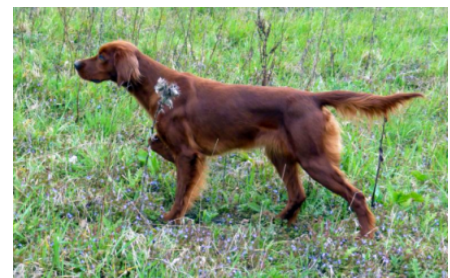
- **Geleidelijke ontwikkeling.**

Er zijn Ierse setters die, meestal op jonge leeftijd al, in juiste stijl in de voorhand hooggericht en achterhand verlaagd, verwaaiing opnemen. Daarna in gehurkte houding aantrekken en gedrukt laag voorstaan. Andersom is ook mogelijk, bijna op hun buik de eerste verwaaiing verifiëren, vanuit lage houding aantrekken en uiteindelijk wat hoger opgericht voorstaan. Het gaat om combinaties in beheersingstechniek en ontwikkeling in stijl. Geen hond doet exact hetzelfde. Werkstijl is sterk genetisch bepaald en moet bij het fokken de essentie zijn boven kleuraftekening e.d.

- **Plaatsing voeten.** De voeten worden bij iedere stap voorwaarts omzichtig geplaatst. Zodat iedere stap uitsluitend op gevoel en geluidloos plaatsvindt. Volkomen in balans ondanks de starre houten toestand. Een opmerkelijke toeschouwer kan zien dat eerst de voet wordt geplaatst, een momentje gecontroleerd en pas daarna gewicht erop wordt gezet.

Volkomen in balans ondanks de starre toestand. Ierse setter Robin (Versper du Val de Loue x Pallas Green Gina, eig. en foto Gerard Mirck)

Giulla Redskin O'Conloch (Echlin O'Conloch x Redwing White Lightning) heeft zich ontwikkeld naar allround gebruiksjacht setter.

Irish Red & White Setter Conny setting grouse (foto: Susan Stone)

- **Licht gebogen staart.** Ierse setters dragen regelmatig de staart in een heel licht gebogen (ongewenste sikkel)vorm bij het gaan alsmede bij voorstaan. De staardracht is sterk erfelijk. De werkstijl schrijft voor dat ook een mogelijk licht gebogen staart beneden de ruglijn gehouden wordt.

- **Staat strak.** De setter is geheel verstijfd van neus- tot staartpunt. Het met totaal bevroren staart voorstaan tekent de enig juiste verstarring. Het mooist is een kaarsrechte staart naar achteren, of iets lager in het verlengde van het heupbeen (croupe/pelvis).

...eventueel licht gebogen staart beneden de ruglijn gehouden. Let op de gesloten mond.

....zonder tonen van het roze bindvlies of openhangen van het onderste ooglid (de zgn. rode ooghoeken, 'haw' genoemd). Reden: De afvoer via de ooghoeken van fijnstof, pollen en zaadjes is daarbij verstoord en zal zich ophopen buiten het bindvlies. Met vergrote kans op ontsteking daar.

Afb. Kleurenspectrum wat de hond ziet (boven) en de mens (onder). Hoeveel kleur kan een hond nu zien en is dat echt zo anders? Ja zeker! Rood, oranje, geel en groen worden door een hond slecht onderscheiden, hij ziet ze als mosterdgeel tinten. Stel je dat eens voor als mens: wij vinden een stuk roodvlees en ook een fazant er prachtig uitzien maar de hond ziet het als grauwbrown. Dat maakt hem niet uit; de geur overheerst alles. Een oranje dummy in hoog gras gooien kan de hond slecht zien, het heeft dezelfde grauwe mosterd kleur want de hond heeft het grootste probleem met groen en rood samen. Markeer dummy's zijn daarom vaak wit/lichtblauw.

- **Ogen felle blik.** Het belangrijkste zintuig van de staande honden is de neus, dit in tegenstelling tot zichtjagers zoals windhonden. Daarna komt horen en zien. De felle ogen zijn gericht op beweging en ontsnappen. De scherpte van zijn zicht ligt dichterbij dan bij mensen en meer op beweging gericht (een betere refresh-rate nl. 430 ^{nm}). Vandaar dat bewegende gebaren van de voorjager, als een lichtflits, vanuit zijn ooghoek goed worden opgemerkt. Stilstaande dingen, m.n. op afstand worden minder goed waargenomen. Dat ligt niet aan optische tekortkomingen maar eerder aan de beperkte geestelijke vermogens van het hondenbrein omdat hij niet begrijpt wat hij ziet.

Een hond kan kleuren onderscheiden maar ziet kleuren anders dan mensen door o.a. verschil in (schemerzicht) staafjes en (twee typen) kleurherkenningskegeltjes achter het oog. De gele vlek ontbreekt bij honden. Rode, gele en groene kleuren ziet de hond als crème - en bruintinten. Een rode jas of oranje voorjaagpet dragen heeft geen betekenis of meerwaarde voor de hond. Vanwege de ietwat zijdelingse oogplaatsing in de schedel heeft de setter een (circa 250° panoramischer) zichthoek dan mensen (180°). Een Ierse setter heeft vergeleken met de Engelse setter en vooral met de Gordon setter het kleinste formaat ogen; het liefst donker van kleur, even dieper liggend en de oogleden nootvormig. Voor een werksetter uitermate belangrijk: De oogleden dienen strak aan te liggen zonder tonen van het bindvlies of openhangen van het onderste ooglid ('haw').

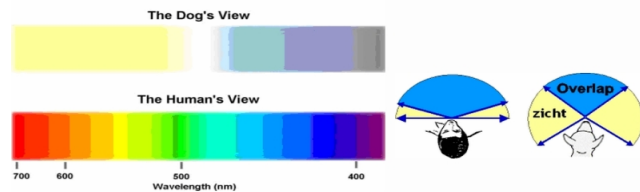
Ierse setters met onvoldoende gesloten oogleden, grote ronde (bolle) ogen in combinatie met lange oren en zware lippen blijken maar al te vaak met lage hoofdhouding te jagen.

Working Gundogs Bones (Multi Ch. Apache des Sorcieres du Sancy x Lohmann's Ortrun)

Een klucht patrijzen. Zeer vaak komt het voor dat het haantje zich opoffert voor zijn harem door in zijn eentje snorrend zeer laag weg te vliegen. Hoe de achterblijvende klucht dan reageert is afhankelijk van territoriumdrang, de leeftijd en ervaring (de individuele werking van nor-adrenaline) om juist wel of niet op te vliegen of zich het liefst lopend uit de voeten te maken. Patrijzen zijn gevoeliger voor regelmatige verstoring dan fazanten. Gekoppelde (voorjaars) patrijzen gaan, na veelal enkele weggrennende ontsnappingspogingen, vaak tegelijkertijd de lucht in. Bij het landen op hun favoriete plaatsen houdt zo'n koppel contact met elkaar of maken ze hoorbaar ruzie met een ander patrijzenkoppel wat daar even eerder al is neergestreken. (© foto: Adri de Groot www.vogeldagboek.nl)

Ontsnappend veerwild vastzetten is hogeschool werk (© foto: A. de Groot www.vogeldagboek.nl).

De door Els Kersten gefokte Cornelia, (Apache des Sorcieres du Sancy x Drumrue Kerry) eigenaar Dr. Hannes Meist, in fraaie houding voorstaand voor fazant. (foto Karin-Heidemarie Lehmann)

De aantrekfase

7. De algehele uitstraling bij het aantrekken moet intens en uiterst geconcentreerd zijn. Het hoofd blijft hoog gedragen om het spoor van de geur te controleren, neusrug parallel aan de grond, de schouderbladen enigszins opgetrokken boven de ruglijn, de staart strak gespannen en omlaag wijzend. Elke neiging tot terughoudendheid op het punt is een ernstige fout.

Summertime Lady (New Forest Flint x Bailie Beauty)
in uiterst beheerste concentratie, in juiste stijl vlot
aantrekend op een fazantenhaan.

- **Intens.** De insteekfase na het eerste verifiëren is interessant om te volgen. Een ervaren jachtsetter zal alles in het werk stellen dat de vogel zich gaat drukken. Hij schuift, - welhaast de spectaculairste Ierse setter eigenschap -, zich als het ware naar het wild toe. Gewoonlijk zijn bij de Ier hierbij stops en versnellingen waar te nemen. Vooral als het wild niet op zijn plek blijft. Soms lukt dat in één korte vlotte actie, maar vaak niet. De setter zal door ervaringen met veerwild steeds beter inschatten hoe hij te werk moet gaan. De setter moet in de gelegenheid gesteld worden zichzelf te ontwikkelen naar wat genetisch is vastgelegd. Soms zie je natuurtalent; vrijwel zonder training of begeleiding spat de intensiteit en wildhantering er vanaf.

- **Houding.** De setter maakt zich minder zichtbaar door in het geheel in te zakken. Niet voor niets heeft een setter sterk beweegbare schouderbladen, ze steken ietwat boven de rug bij dit aantrekken. Vanuit rustpositie gezien is het schouderblad door spierconstructies zo'n 15 graden beweeglijk en kantelbaar. De achterhand wordt meestentijds wat dieper gedrukt; al zijn in dit voorstadium meerdere 'standjes' mogelijk. Er kan alleen maar stijlvol worden doorgezakt als alle spieren en

Henk ten Klooster met zijn Caesar, in de laatste fase voor het doen opgaan van de fazant. fieldtrial Aurach 2014

aanhechtingen optimaal samenspelen. De mate van dieper doorzakken verschilt per individu en voorval. Het blijft een spectaculair schouwspel.

De beweegbaarheid van de schouderbladen is raskenmerkend voor alle setters, met name bij Ierse en vooral Engelse setters.

- **Het aantrekken.** Ik schreef bij het onderwerp Voorstaan al dat een fazant of patrijs zich zo bedreigd kan voelen dat hij opvliegt. Doet de setter te lang over het aantrekken kan het gebeuren dat een fazant na een tijdje het drukken zat is omdat het gevaar eigenlijk wel meevalt (in feite afname van stresshormonen). Zijn belager blijft immers voor hem op afstand. Regelmatig probeert zo'n fazant zich letterlijk uit de voeten te maken. En dat gaat erg rap kan ik u vertellen. De setter moet daar onmiddellijk op reageren door weer zo dicht te naderen dat de fazant zich opnieuw zal drukken. Als de vogel zich weer tegen de grond drukt op een nieuwe plaats, blijft de hond ook weer staan.

Resumerend:

Aantrekken met uiteindelijk het wild blokkerend (voorstaan) kan bestaan uit de volgende onderdelen

1. Verwaaiing opnemen
2. Verifiëren en vlot aantrekken
3. Vastzetten (zo dicht naderen dat de vogel juist net blijft zitten)
4. Geconcentreerd blokkeren
5. Eventueel opnieuw achtervolgen (roading) in korte runs en stops
6. Vastzetten door weer voorstaan.

Dit arresteren (vandaar de Franse uitdrukking arrêt hiervoor) van veerwild door de hond levert vaak adembenemende kunststukjes van intelligentie, doorzettingsvermogen en reukzin op.

Intens geconcentreerd gehurkt aantrekken op het veerwild, zonder terughoudendheid. Dat is wat een setter kan! De voorjager moet maken dat hij rap naast of achter zijn hond komt.

Ubu de la Chaume Rigault (Ch. Oslo du Val de Loue x Syene de la Chaume Rigault, Fr.)

De laatste meters doe je samen!

En soms...gaat bijna alles mis. Het is een spel en natuur laat zich niet dwingen. Daarbij komen in wedstrijden ook nog eens de strenge spelregels en zeer kritische jury overheen. Dan ga je weer naar huis, zonder aantekening, leeg en gefrustreerd en met kritiek op de jurybeslissing. Niet getreurd...op naar de volgende kans. Het is een verduveld moeilijk spelletje!

- Terughoudendheid.

Jonge/onervaren setters willen nog wel eens terughoudend zijn in deze laatste fase (stickiness). In feite is dit uitstellend gedrag, de hond stopt immers voordat hij een sprong of aanval inzet om de buit te grijpen. Ook een erin gedruild 'steady down gaan bij opvliegen' kan hiervan de oorzaak zijn. Er zal flink op 'positieve drive' en vooral vaak op wildcontact geoefend moeten worden. Als zo'n setter verminderde aanmaak van adrenaline heeft of de euforie, laat staan het verslavende effect ervan nog niet kent, is voor dit slappe gedrag een voor de hand liggende verklaring. Meestal zijn Ierse setters karaktervolle durvers maar evenzogoed bestaan er angsthazen. Getreuzel werkt op dit cruciale moment ontsnappen van wild in de hand. In dat geval zal de hond geleidelijk minder verstrakken en zichtbaar zijn concentratie verliezen (door soms de staart weer iets te gaan bewegen, aldus J.B.Maurice, 1974).

- Uitstoten van het wild

De allerlaatste fase in de werkstijl van verwaaiing opnemen, aantrekken, voorstaan dan nu het sluitstuk nl. het op doen gaan van het veerwild. Uitsluitend op commando van de zich naast/achter de hond bevindende voorjager mag de laatste afstand worden overbrugd. De hond wacht op de geëigende woorden of bekende geluidsseintjes; de hond dan aanraken of duwen is een ernstige overtreding. Na een beheerst overbruggen van de afstand (voor sommige honden een blijvend aandachtspunt!) moet bij opgaan van de vogel(s) de setter op die plaats blijven staan of down te gaan. Zijn schouderklopje wordt hem gebracht en mag niet zelf gehaald. Indien de setter juist deze maal niet down gaat bij opgaan van de vogels kan betekenen dat daar meer vogels aanwezig zijn. Voortvarend doorgaan en blokkeren heeft voorrang boven 'down op schot' zagezegd.

- **Steady.** De zogenaamde steadiness bij het uitstoten van het wild vormt voor veel setters en voorjagers op z'n zachtst gezegd een uitdaging. Het veerwild bespringen, achterna zetten, of na-happen is ernstig stijlbederf. Dit overkomt zelfs (oudere) tophonden regelmatig. Het natuurlijke buitgedrag zegt de hond 'grijp alsnog wat je grijpen kan'. Het is een natuurlijke ontlading van zijn bruisende adrenaline om zijn prooi (voor u!) te bemachtigen. Vroeger of later komt een moment dat de setter begrijpt dat beheersing bij de 'flush' loont.

- **Respecteren.** Deze kunst hoort in principe ook bij hun werkstijl. Ook wel seconderen, patroneren, honoring of backing (Eng.) genoemd.

En juist dat woord patroneren vertelt ons dat het hier gaat om een vorm van teamwork met rugdekking. Stand-by staan zonder dat dit mag uitlopen op daadwerkelijk 'assisteren' (lees voordringen) bij het voorstaan. In de populaire wedstrijdvorm duo of koppelloop strijden twee honden, meestal van gelijk geslacht, tegelijkertijd in (zgn. brace) min of meer met enige overlap in hetzelfde gebied. Het is niet de bedoeling dat ze elkaar gaan volgen maar juist zelfstandig opereren. Beide voorjagers lopen min of meer (ehh... nagenoeg zwijgend) nogal vlot gezamenlijk op. Het terrein wordt immers sneller afgezocht. Hun honden kruisen regelmatig elkaars banen zonder dat die zich met elkaar bemoeien. Storen van de koppelgenoot en vooral het zgn. 'stelen van een punt' uit jaloersheid wordt niet gewaardeerd, deze opdringerigheid leidt zelfs tot diskwalificatie. Komt de (meestal bovenwindse) setter binnen het zicht van zijn teamgenoot tot voorstaan dan dient de nog vrijuit lopende hond subiet te stoppen. Dit geldt alleen bij het vast voorstaan/ blokkeren; bij opnemen verwaaiing wil de andere hond wel eens gaan 'meehelpen met ruiken'. De patroneerafstand tussen beide honden varieert van enkele meters tot soms wel vijftig meter. Beide voorjagers begeven zich snel naar hun hond. De voorstaande hond mag zijn punt afmaken. De goed respecterende hond krijgt (hopelijk) een positieve aantekening. Een Ierse setter blijkt gevoeliger dan andere rassen met welke andere hond hij zijn gezamenlijke 'brace' moet lopen. De ene keer zal hij de 'leading position' kunnen pakken en een andere keer noodgedwongen letterlijk 'underdog' zijn.

...een natuurlijke ontlading van zijn bruisende adrenaline. Voor veel voorjagers toont deze foto een vertrouwd beeld. Ook de meningen zijn hierover verdeeld. In elk geval maakt iedere Ierse setter een unsteady periode mee. Enerzijds stimuleert dit de ervaring en passie, anderzijds is het afleren najagen van wild problematisch.

In een koppelloop mogen de beide honden elkaar niet storen; ze houden elkaar toch in de gaten. Gaat de voorste of bovenwindse hond voorstaan dan blijft de achterste hond uit respect op zijn plaats.

De seconderende hond wordt volgens de wedstrijdregels aangeliind om Ceasar zijn punt te laten maken. Na enige meters de honden te hebben teruggenomen zal de wedstrijd vervolgd worden om de andere hond mogelijk te testen op respecteren.

Van nature respecteren al veel Ierse setters de voorstaande wedstrijdgenoot. Het is erfelijk bepaald. De één doet dit uit zichzelf een ander moet het trucje, aan de lange lijn, gewezen worden. o.a. door een ervaren hond, als voorbeeld te gebruiken. (foto Henk ten Klooster)

...er komt een moment dat de setter begrijpt dat beheersing loont. Engelse setter Solid Gold's Verdi (foto: Marjolein Kamman)

Indien de hond geleerd heeft uitsluitend op het schot (alarmpistool) down te gaan heb je tijdens een wedstrijd bij een pistoolweigering twee probleempjes... nl. diskwalificatie wegens niet schieten en het niet op tijd down gaan van de hond. Zet dus down laten gaan niet 'op één kaart'.

Stijl typering

8. Ierse Setters zijn snelle ruime jagers; zij zoeken hun veld met intelligentie, precisie en regelmaat af. Bij de minste of geringste wildverwaaiing onderbreken ze hun slagen om die verwaaiing te controleren. Is de verwaaiing ongegrond dan vervolgen zij hun slag. De diepte van hun slagen is tamelijk open, afhankelijk van de omstandigheden van de dag.

Ceasar (Apache des Sorcieries du Sancy x Drumrue Kerry) neemt met verve een Franse slag.

- **Als een zwaluw.** Een getrainde Ierse setter (uit werklijnen) is de snelste voorstaande jachthond ooit. Ze scheren als het ware als een zwaluw door het veld. Reken daar bovenop nog het grote uithoudingsvermogen. Een Ierse setter is een duurloper pur sang. (ter vergelijking: een renpaard houdt de rengalop hooguit een aantal minuten vol, voor een Ierse setter is ruim een half uur of langer geen uitzondering). Van jongs af aan dient de conditie opgebouwd. De intentie moet liggen bij subtiel opbouwen van evenwichtige motoriek in elk terrein, niet op topspeed. Als alles in orde is komt dat ook wel.

- **Ruim jagend.** Met ruim wordt aangegeven dat de setter in grote zelfstandigheid* van start gaat, in wijde lussen nagenoeg grenzeloos voortgaat en dit lang volhoudt (stamina). Onder diep gaan wordt de wijde (tussenafstand) van de te lopen banen bedoeld. Uiteraard rekening houdend met het soort terrein /eventueel doorsneden zijn met sloten of houtwallen; belangrijk is dat de setter in het zicht blijft van de voorjager. Dat ruime gaan zit in zijn Ierse genen; gefokt voor de breedte en rendement. Bij een Ierse setter kan de breedte van een slag zomaar 200 à 300 meter zowel links als rechts van de voorjager beslaan. Bij de zgn. Grande Quete nog wel verder. In principe bepaalt de voorjager hoe ver de hond de banen mag lopen; bij veldwedstrijden geeft de keurmeester dat vooraf aan.

Het kan zijn dat er in de baan of perceel meerdere gewassen staan; de voorjager moet heus zijn best doen de hond zover te krijgen dat ook, vanuit het heerlijk vlakke stopveld, in de hoge zware bieten moet worden gezocht. Op het vlakke veld gaat de Ierse setter uit zichzelf wel breed. Dat ruim jagen heeft ook wel eens nadelen, wat te doen als de setter achter een verre heuvel uit het zicht verdwijnt... Bij een koppelloop kan jaloezie gaan meespelen, bijv. de medejagende hond aftroeven en meer in zijn 'vaarwater' komen dan in zijn eigen. Zie ook bij Respecteren.

Ze scheren als het ware als een zwaluw door het veld. Doordat, mijn oogappeltje, Summertime Lady een beweeglijk en correct geplaatst heupbeen heeft blijft de rug horizontaal waardoor verderlichte en ruime galop mogelijk wordt.

- **Noodzakelijke pijlers.** Als eerste wil ik stellen: Aan een hond (pup) mankeert niks, in beginsel zijn al zijn reflexen en intuïties in orde omdat hij een hond is. De meeste kans op een passievolle pup is nog steeds de bewezen geschiktheid van de ouders of rij grootouders voor het echte werk.

Doet een Ierse setter later niet wat van hem verlangd wordt zijn er twee mogelijke oorzaken:

Trainingsfouten. Genetisch gezien is alles in orde maar de voorjager of opvoeder blijft in gebreke. Denk aan foute opgroei en conditieopbouw, te weinig wildcontacten, teveel druk gezet, schotschuw gemaakt e.d. De hond wordt confuus door alle onbalans en reageert daarom anders dan verwacht. Vaak eigent de hond dit toe als vast probleemgedrag > stress > ongehoorzaamheid.

Fokfouten. Goede voorstudie door de kersverse pup eigenaar had veel leed kunnen voorkomen. Of misschien een verkeerde pick uit een 'gegarandeerd veelbelovend' nest gedaan... De hond wil van alles maar zal het werken geestelijk en lichamelijk niet aankunnen. Te denken valt aan fout rastype voor dit werk zoals lichaamsgrootte versus gewicht, verkeerd bewegingsapparaat in overdreven hoekingen of steile schouder, te weinig geneselectie geweest op passie, jachtaanleg, dash en stamina, e.d.

Gehoorzaamheid is essentieel om tot een perfecte stijl, het dóórstaan (langdurig onbeweeglijk het wild fixerend) en afwerking van het punt te komen. (zie ook Steadiness).

Ook al opereert de Ierse setter vrij en onafhankelijk er zijn twee kernpunten, namelijk bij het doen opgaan van de vogel(s):

1. Moet de hond rustig- (en vooral) op dezelfde plaats blijven. Ondersteund door gegeven zacht stemcommando of via stoot op de fluit.

Het fraaiste is dat *zonder* hulpen of sancties de hond op die plek blijft. Dat betekent overwicht en trainen!!

Ook al heeft de Ier in de gaten dat een vogel wat mankeert/niet (meer) vliegvlug is of dat er iets abnormaals voorvalt, zal het alsnog nazetten van veerwild een trainingsfout zijn. Het *Down op schot* is als basis het beste; maar een Ier blijft een Ier en heeft wat moeite met dit (seconden later, dus te laat) als reflexhandeling uit te voeren.

2. *Direct op bevel bij de voorjager komen.* Gehoorzaamheid en verhoogde adrenaliniespiegel zijn elkaars tegenpolen. Een jachtsetter kan een perfecte show weergeven maar als deze eigenmachtig doorgaat met revieren is dat bederf van welke mooie stijl ook.

- **Veldaanpak**

De veldaanpak moet vooraf als tactiek in je hoofd zitten, je begeleidt de setter in de te volgen globale lijnen. Om preciezer te zijn: zo begeleiden dat de onderlinge verstandhouding bevordert wordt. Een setter waardeert het zeer dat, na het opvolgen van een aanwijzing, er resultaten te halen zijn! Eigenlijk zijn de setters voor onze kleine percelen veel te snel en te ruim gaand. Minder emplooi voor hun mooie stijl van werken zeg maar. Bedenk daarbij ook dat het type jacht hier meer is gericht op drijfjacht/op linie lopen. Een Ierse setter is vanuit zijn erfenis een specialist in het voorwerk, voor het apporteren waren er immers retrievers daar overzee...

- Autonomie. Zojuist noemde ik zelfstandigheid. Graag ga ik hier even uitvoeriger op in omdat deze DE karakterisering is voor een Ierse setter. Het reageren op geuren heeft niet alleen te maken met neuscapaciteit (afstand) maar grotendeels ook door de hersencapaciteit die dat alles, in no-time, verwerkt. Houd er rekening mee dat het wel 3-5 jaar kan duren dat de Ier in geestelijke en lichamelijke zin volgroeit en stabiel geworden is. Durf, secuur zijn en impulsief de ruimte nemen heeft tijd nodig. Door deze zelfstandigheid zal de hond betere keuzes maken in zijn route door het centrum van het perceel. Het vol vuur van start gaan is, als het goed is, niet een overmoedig wegrennen/uitbreken. Het vergt beleid de hond in het ritme te laten komen. Het basispatroon van min of meer regelmatige baantjes moet er zeker zijn, er mag namelijk niets worden overgeslagen. Natuurlijk reagerend op veranderende windrichtingen zullen zijn slagen daarom nooit zo regelmatig zijn. Sta er niet van te kijken dat de Ier vele tientallen meters terugkeert op zijn pad, dat is geen dommigheid maar een verificatie waar die vogel toch gebleven is (omdat deze hogerop er niet was). Een Ierse setter munt juist uit in zijn independency van werken, de wil om te vinden en in grote zekerheid voorstaan.

- Temperament
Laten we de Rasstandaard er even tegenaan houden: Scherpzinnig (keen), intelligent, energiek, afhankelijk en loyaal. Da's een hele hond vol. De kienheid straalt eraf en daarom vallen er zoveel mensen voor! Nog los gezien van zijn fraaie uiterlijk, (ons menselijk oog is erg esthetisch ingesteld). Soms is zo'n prachthond bijna te mooi om waar te zijn. De unieke stijl van het echte werk is resultaatgericht; in de samenwerking, ervaring en tomeloze energie leveren voor zijn baas. Hij is altijd los vertrouwd, laat hem gaan!
Een kanttekening: Op deze vijf kernpunten is bij de gebruikshonden eeuwenlang geselecteerd. Bij de tentoonstellingsexemplaren liggen de prioriteiten soms anders, dan wel ligt die maatlat in de praktijk van loyale en afhankelijkke gezinshond zijn.

- Randen en wallen
Het, uit zichzelf en full-speed, extra aandacht geven aan perceelranden en bosjes hoort bij een perfecte werkstijl. Een goede hond doet dat. Immers houden veel vogels zich op langs de randen; daar is het droger want dieper het perceel ingaan betekent vaak

natter worden en minder zaadvariatie. Het biedt hen tevens betere ontsnapingskansen naar boomwallepjes en roestplaatsen.

- Verstandhouding. Wat je erin stopt zie je later terug, dat geldt zowel voor genenpakket als opvoeding; waardoor je vertrouwen groeit en daarmee mogelijke kansen. Vertrouwen op elkaar is loyaliteit. Door deze band kan het zomaar gebeuren dat de Ier ook op een aantal honderden meters afstand aantrekt en vast voorstaat. Door de initiatieven van de setter is de afstand groot geworden en zal de voorjager erop moeten vertrouwen dat alles volgens zijn ingeprogrammeerde regels verloopt. Indien het veerwijd dreigt te ontsnappen zal de hond zonder ondersteuning dit daar verder zelf moeten uitwerken. Dat gaat niet altijd volgens het boekje of reglement, een Ierse setter is er wel geknipt voor.

Als de onderlinge affectie tussen hond en voorjager perfect is zul je alle genoemde kernpunten van het ras meemaken; in het veld elkaar begrijpend en 's avonds op de bank mogelijk weldadig in je armen liggend.

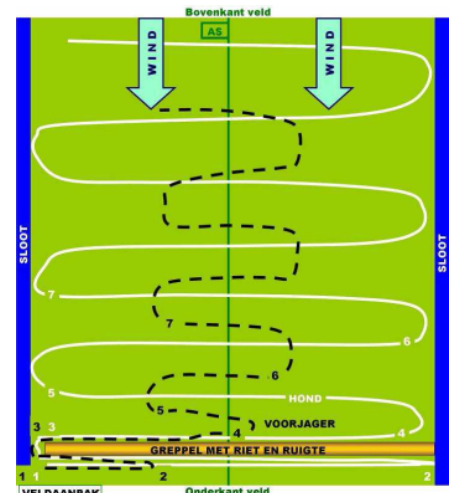
- Techniek en regelmaat.
De voorjager loopt altijd in beperkt korte slagen zigzagsgewijs tegenwinds. Een setter houdt van doórgaan, als het goed is de voorjager ook. Statisch dirigeren vanuit één plaats is de dood in de pot. Door zelf stevig door te stappen maakt de setter dan mogelijk wél regelmatige slagen, zoals een zeiler zegt, op halve wind voor hem langs en legt daarmee een veelvoud aan kilometers meer af. Windrichting en windsterkte zijn nooit constant. Dat betekent wanneer de hond min-of-meer haaks/schuin op de gemiddelde windrichting dient te lopen hij steeds de aanwijzingen (=looprichting) van de oplettende voorjager opvolgt. Het kan zijn dat na veranderde windrichting een eindlus opeens een stuk vooruit komt te liggen en zodoende terrein wordt overgeslagen. Draait de wind bijv. 45 graden dan dient zijn loop opeens verlegd van bijv. lengterichting naar diagonaal over het perceel. Het woord regelmaat is derhalve betrekkelijk.

- Velddiversiteit. In eerste instantie moet de setter de drift hebben vol passie het perceel af te zoeken. In de trant van 'dat doe ik wel eventjes voor je'. Het af te zoeken terrein kan zeer divers van omstandigheden of vorm zijn. Evenals het gewas wat zich daarop bevindt; in het voorjaar zijn de veldwedstrijden veelal op jong graan, in het najaar op stoppelvelden, suikerbieten- en aardappelpercelen. De graan- en koolzaadvelden in Frankrijk en Duitsland zijn vaak zeer uitgestrekt en glooiend. Daarentegen worden er regelmatig veldwedstrijden gehouden op kleinschaliger terreinen met ruigten, houtwallen, sloten en geniepige greppels zoals in Nederland en ook Duitsland. In wezen plegen Ierse setters niet alleen breed (tot wel 400 m.) maar ook diep te gaan, al is dat in Nederland een probleem met al die relatief kleine percelen.

Henk ten Klooster met Ceasar, één van zijn topsetters, op een Veldwedstrijd 2014 in Frankrijk.

Uitgestrekte vlakke graanpercelen vergen veel van het uithoudingsvermogen van de setter. In de kenmerkende rengalop worden hierop langdurig hoge snelheden bereikt. Bijkomend probleem is mogelijk het ietwat 'verzuipen in de grote ruimte' als de hond uitsluitend getraind is op de Nederlandse postzegel terreinen van beperkte grootte.

Basisprincipe van het tegen de wind in opwerken. De looproute hond (wit) en voorjager (zwart). Uit: Veldwerkttraining deel 2.pdf door Johan Kraay en Lotte van Dijk (Alle 4 delen, via internet te downloaden, ten zeerste aanbevolen!! JB)
[http://wp.ceskyfousekennel.nl/attachments/File/Veldwerkttraining_deel_2_veldpak_ak_\(websites\).pdf](http://wp.ceskyfousekennel.nl/attachments/File/Veldwerkttraining_deel_2_veldpak_ak_(websites).pdf)

- Intelligentie. De kwaliteit van het reukorgaan is fenomenaal en passend bij de snelheid van het ras. Het eerste 'tekenen op verwaaiing' is onder gunstige omstandigheden op 50 meter afstand, of veel meer, mogelijk. De in de werkstijl genoemde intelligentie zit hem in de combinatie van ervaring en genetisch vastgelegd jachtverstand. Bij een Ierse setter is namelijk de (pre)frontale cortex heel goed ontwikkeld. En is daarom een tikkeltje 'scherper van zinnen' en zelfstandiger dan andere voorstaande rassen. Bij het steeds schrijven van het woord intelligentie komen ook de begrippen vernuftig en ruimtelijk inzicht bij mij boven. En vlak vooral zijn raseigen humor niet uit!

De vele anekdotes over soms bizarre voorvallen van vroegere kanjers hebben een duidelijk stempel van 'keen' gedrukt in het ras. Een Ierse setter trainen en begeleiden naar de juiste werkstijl is topsport, veel inventiviteit en zelfbeheersing vergend van de baas. Helaas laten niet alle honden een mooie stijl zien maar dit houdt niet in dat ze een 'kortere' neus hebben. Net als bij mensen heeft niet iedereen stijl.

- Precisie. Dit hoofdstuk 8 vat wat meer de stijlbloempjes in de *praktische* uitvoering samen. Invloeden op de werkstijl zoals terrein, weer en wind, hoe de Ierse setter en voorjager daarin als team functioneren. 'k Heb daarom besloten er even wat meer over uit te leggen. De hond dient altijd 'tegen de wind op' zijn lussen te maken, zoals ik al schreef. Zo wordt er geen terrein overgeslagen. De diepte (ruimte) van de banen waarin de hond galoppeert worden mede bepaald door variërende windrichting, weertype, glooiing, luchtvochtigheid, windsnelheid en gewasdictheid e.d. Ook de sterkte (ervaring) van zijn neus heeft daar invloed op; bij een middelmatige reukzin zullen de banen dichter op elkaar moeten komen om geen wild te

Het is derhalve zaak als voorjager al die bovenstaande zaken mee te nemen in de eigen aanwijzingen en dirigeren in zijn trainingen. Neem de tijd en doe wat vaker geen horloge om, maar observeer op je gemak. Gun de setter het initiatief te laten behouden. Veel fluiten, roepen en corrigerend optreden werkt bij een Ierse setter vaak averechts; ook het wild wordt vroegtijdig verontrust. Hou het dus op beperkte armgebaren of kleine aanwijzingen. Keurmeesters op de veldwedstrijden letten hierop.

laten liggen. De ervaren hond regelt het allemaal bijna als vanzelf; hij zal zo nu en dan op settereigen manier naar voren insteken om de verwaaiing te verifiëren, of (op evt. aanwijzing van de voorjager) opnieuw 'wind halen'. In feite komt het steeds neer op de precisie die de voorjager als ervaringsdeskundige heeft verworven; dit op zijn setter heeft overgebracht en hem nu die ruimte geeft.

- Voortzetten run. Een zgn. warme plaats is de plek die het wild kort geleden verlaten heeft maar waar de verwaaiing is blijven hangen. Alleen door veel wildcontact leert de hond het verschil. De betere honden hervatten zelf of op een enkele arm- of handbeweging hun run. Door de hoge accuratessegraad zal een Ierse setter niet gauw vals voorstaan.

Kleinschalige terreinen met ruigten, houtwallen en sloten zoals in Duitsland en Nederland. Ceasar staat voor op Nederlands ruige bodem.

Gembloux 2014. Voorjagers hebben de gewoonte de hond direct na gedane arbeid te koelen; daarna op zijn eigen veilige plek in de auto laten bijkomen van alle stress en opwinding. De opgedane hoge adrenaliniespiegel zal zodoende vlotter naar een lager peil afnemen.

Redwing Last Apache Standing en Giulia Redskin O'Conloch in mijn auto wachtend op hun beurt.

- Slagen tamelijk open. Het lopen van de juiste route door zowel hond als voorjager vormt altijd een probleem. Een Ierse setter gaat graag ver weg en brengt impulsief eigen ideeën aan in zijn slagen. De diepte van de lussen die de hond neemt zijn (alweer) weersafhankelijk, van zijn neuscapaciteit, juiste looprichting, maar vooral sterk afhankelijk van de *loopsnelheid* van de voorjager. Indien de setter de slagen en bochten niet ruim genoeg neemt, en daardoor steeds terugkeert op of langs dezelfde plaats(en), wordt 'stapelen' genoemd.

In de praktijk: Gaat de hond te snel, te diep, matig dan je loopsnelheid. Gaat de hond te langzaam loop dan wat sneller mee. Dat zelf sneller lopen is meestal niet echt, het moet op verre afstand bij de hond zo over komen; dus beweeg je de armen en benen in sneller tempo. Overdrijf in de trainingen gerust een beetje. Ook het moment wanneer de voorjager dat doet is van belang. Slaat de setter zijn slagen steeds 'verkeerd om' dan geeft een, vanuit zijn ooghoek waarneembare en precies op tijd, in de nieuwe richting rennende voorjager een goede impuls.

- Omstandigheden van de dag.

Wellicht lijkt dit minder met de werkstijl te maken te hebben maar uiterst belangrijk vanuit de jacht- of wedstrijdpraktijk gezien. Ook in Nederland hebben we soms van die wisselvallige dagen; niet alleen in het weer maar ook zijn we zelf emotie- en concurrentiegevoelige mensen. Met name noem ik weersomstandigheden zoals mist, druilerige- of slagregen, de lucht- en bodemtemperatuur, windrichting en herkomst ervan, de windkracht, het gewas, het uur van de dag. Vooral niet te vergeten de toestand van de setter zelf op dat moment.

Niets is verraderlijker dan het weer en elk terrein anders. De verspreiding en opstijgeffect van de geurkegel is vooral afhankelijk van windkracht, bodem- en luchttemperatuur. Indien de grondtemperatuur namelijk iets warmer is dan de lucht er boven stijgen de geuren beter mee omhoog vanwege de uitwaseming en bodemstraling. Windsterkte veroorzaakt een verdunning; hoe harder het waait hoe meer uiteengeslagen, maar de geurdelen zijn wel van grotere afstand waarneembaar. Berucht is stevige kille NO-wind met als herkomst Scandinavië of Oostblok. Bij lauwe ZO-wind daarentegen zie je vaak spectaculaire acties van de honden.

Windstilte geeft warrigheid, de geur blijft dan meer boven de plaats zweven en wordt de hond eerder verrast, met grote kans op 'flushen'. Indien er een hoog gewas staat en het waait zachtjes dan zullen die dag de slagen niet diep genomen (kunnen) worden. Lichte motregen en dauw kan geur juist (re)activeren.

Ierse setters zijn weerbestendige honden maar het wordt voor alle partijen zwaar als het fors blijft regenen zo'n dag.

Hitte en koude. Wij mensen hebben twee soorten temperatuurgevoelige cellen, het ene registreert warmte, het andere koude. Honden hebben echter alleen koudereceptoren. (Bij het onderwerp neuscapaciteit noemde ik receptoren in de neus, hier betreft het ook in de huid).

Dit betekent dat op koude dagen de hond extra zijn best moet doen zijn spieren warm te houden om het onaangename gevoel dat kou geeft te voorkomen. Door te gaan rillen, of zich dan klein oprolt bij uitrusten. De temperatuur van de omgeving, de afgestraalde lichaamswarmte van de vogel (verkleumd of opgewarmd) en de vochtigheid in de setterneus zijn kritische variabelen.

Erg hete, van die nagenoeg wind- en wolkenloze dagen, vormen een groot risico in het zich letterlijk kunnen doodlopen van de hond. Hij mist juist die receptoren om oververhitting te detecteren. Setters die dit kritische hitteniveau toch overschrijden, in bijv. stressvolle prestatiesituaties, waren of zullen nooit in staat zijn hun

lichaamstemperatuur te reguleren. Gelukkig is het merendeel van de honden wel zo wijs/gedwongen op tijd de rem erop te zetten (moeheid en dehydratie), en anders is de voorjager hopelijk zo wijs.

Het uur van de dag. Voor vogels begint de dag op tijd want er moet gegeten worden. Wanneer de vogels bijna rusten, nog iets foeragerend, worden ze het best vastgezet. Dat tijdstip ligt globaal rond de beide overgangen, van en naar, koele of warmste dagdeel. Zeg maar voor twaalven en na tweeën. Wat later in de middag verhuizen de vogels richting roestplaatsen; dan rennen regelmatig fazanten alvast het perceel uit als er auto's stoppen, kofferdeksels dichtslaan of geblaf klinkt.

Hoe staat je setter ervoor. Na een lange reis loopt de conditie al wat terug; en nog veel meer als je een startnummer hebt geloot voor ver in de middag. Betrekkelijke rust, zonwering, voldoende drinken(!) en plassen is noodzakelijk.

Vocht in de neus is belangrijk. Het vermogen van een hond om geur op te nemen vereist nu eenmaal schone en vochtige receptoren.

Een hond maakt via zijn neusholte een constante vloed van slijm aan. Wetenschappers schatten dat de gemiddelde hond per dag een drinkglas aan neusslijm produceert.

Ook kan honger of gammel gevoel een rol gaan spelen omdat het peil aan koolhydraten te ver gezakt is. Aan

de ene kant doet een beetje voer op tijd dan goed, maar... de gevoeligheid van de reukorganen is sterker als de hond niets gegeten heeft. Geuropname neemt nogal af als de hond zojuist een maaltijd heeft gehad vanwege 'smaak'slijm op zijn tongpapillen en orgaan van Jacobson.

Nog zoiets: Teven kunnen beter ruiken dan reuen, vooral tijdens de loopsheid. Loopsheid kan een versterkend effect hebben op de adrenalinespiegel, in sterker bemachtigen van prooien. Een aanwezige loopse teef kan voor de reuen veel roet in de wedstrijdconcentratie gooien.

Alle in dit document genoemde invloeden worden wel eens gekscherend, maar al te waar, de 'hoenderlotto' genoemd. Kortom, het spel op de wind vormt iedere dag uitdagingen, onverwachte leermomenten en ook een beetje geluk hebben.

Hoe goed is je hond en hoeveel effect heeft goede training.....:

Ik kwam het volgende staatje tegen die ik helemaal onderschrijf:

- Lokaliseren van veerwild door de hond zelf: 70% (finding ability), beïnvloeding door de begeleider 30%.
- Hanteren voorstaan, vastzetten en doen opgaan: 25% via voortdurende begeleiding, 50% natuurlijke aanleg van de setter en 25% aeluk.

Cesar in opperste concentratie (foto Henk ten Klooster)

- **Tenslotte.** Als u tot hier met lezen bent gekomen, gefeliciteerd, want u bent begaan met ons mooie ras. Eén belangrijk onderdeel wil ik nog aanstippen, om eens goed over na te denken. Want er moet een roer om!

Zoals ik aan begin van dit document vermeldde zijn door de FCI zowel de Breed Standard als de Official Working Style Irish setter bekrachtigd.

De standaard en werkstijl beschrijven **samen** de fysieke vorm en de werkmogelijkheden van de Ierse setter, sterker nog, de working style is integraal onderdeel (=gekoppeld) aan de FCI-standaard voor het ras.

Hieronder heb ik een gedeelte geplaatst van de Rasstandaard Ierse setter, en geldt voor zowel show- als werksetter:

...vriendelijk in expressie

FCI - Standard No. 120 / 02. 04. 2001
Country of origin : Ireland.
Date of publication of the original valid standard : 13.03.2001.
Breed Standard
Utilization : Gun dog **and** family dog
Classification : Group 7 (Pointing Dogs)
Section 3 (Pointers & Setters of Ireland & UK)

The Irish Red Setter Club was established in 1882 to promote the Breed. The club issued the Breed Standard in 1886, and has organised field trials and shows to set the Standard for the Breed since that time. In 1998 the club published the Working Style for the Breed. The Standard and Working Style *together describes* the physical form and working ability of the Breed.

The Irish Red Setter is a hardy, healthy, intelligent dog, possessed of excellent working ability and great stamina.

General Appearance : racy and athletic, full of quality, kindly in expression. Balanced and in proportion.
Behaviour/Temperament : *Keen*, intelligent, energetic, affectionate and loyal.

()
FAULTS: *Any departure from the foregoing points should be considered a fault* and the seriousness of the fault should be in exact proportion to its degree and its effect upon the health and welfare of the dog.

Any dog clearly showing physical or behavioural abnormalities shall be disqualified.

De Rode Ierse Setter Club werd opgericht in 1882 ter bevordering van het ras. De club heeft de rasstandaard uitgegeven in 1886, en heeft sinds die datum veldproeven en tentoonstellingen georganiseerd om de norm te ontwikkelen voor het ras. In 1998 publiceerde de club de officiële werkstijl van het ras. De rasstandaard en de werkstijl *beschrijven samen* de fysieke vorm en de werkmogelijkheden van het ras.

De Rode Ierse Setter is een weerbestendige, gezonde, intelligente hond, **onmiskenaar** in bezit van uitstekende werkeigenschappen en groot uithoudingsvermogen.

Algemene verschijning: racy en atletisch, vol van kwaliteit, vriendelijk in expressie. Evenwichtig (en) in lichaamsverhouding(en).

Gedrag/Temperament: Scherpzinnig, intelligent, energiek, aanhankelijk en loyaal.

()
FOUTEN: *Elke afwijking van de voorgaande punten moet worden beschouwd als een fout* en de ernst van de fout moet in verhouding staan tot de mate en het effect ervan op de gezondheid en het welzijn van de hond.

Elke hond die duidelijk lichamelijke of gedragsafwijkingen vertoont dient worden gediskwalificeerd.

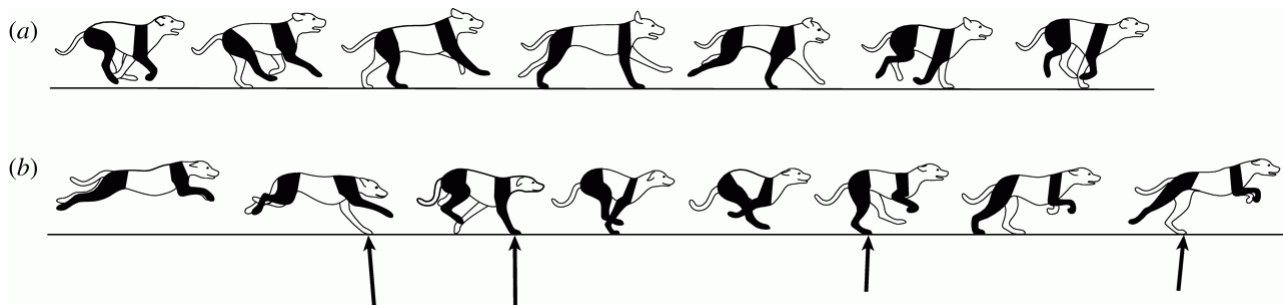
- **Onmiskenaar.** Nou...is dat even duidelijk. Hoe je de allesomvattende rasstandaard (voor show en werk) ook interpreteert, dit staat als een huis. Iedere afwijking van de officiële beschrijvingen mag als fout worden aangemerkt.

Ergo: Elke Ierse setter die vanaf 1998 geboren is **moet onmiskenaar** in het veld kunnen presteren, in elk geval overduidelijk laten zien waarvoor hij als jachthond op de wereld gekomen is. Is dat niet het geval, dan zou je er niet mee moeten fokken, hoe consequent dien je het bovenstaande afspraak anders te interpreteren...!

- **Family dog.** Over vooroordelen gesproken: En daarenboven "tevens een fijne huis- en gezinshond is". (Gun dog *and family dog* zoals boven vermeld bij Utilization). Voorheen (tot 2001) stond daar niet 'and' maar 'or'. Met deze expliciete wijziging geven de FCI en IRSC overduidelijk aan dat in de praktijk elke Ierse setter, en juist uit een werklijnfamilie, steeds een geweldig fijne gezinshond blijkt te zijn! *Willens en wetens* (als doel luxe-gezinshond) slopen van jachteigenschappen, dus Adel, is de doodsteek voor het fijnste ras wat er bestaat... de Ierse setter.

- **Racy versus Sportief.** Bij de rode Ierse setter wordt gesproken van 'racy en atletisch', ik interpreteer dat als uitstraling van rank, met spirit en volledige sound in alle onderdelen zonder overdrijvingen. Kortom een pittige Formule 1 hond in de goede zin des woords. De Rood-Witte Ierse setter wordt in de standaard beschreven als 'sportief en atletisch'. Dat geeft heel mooi de kleine nuances in lichaamsbouw weer, voor zowel karakter, exterieur(keuring) alsmede het gedrag in het veld of als sportieve maatje. Beide kleurvarianten zijn onmiskenaar stayers.

Toelichting op hoofdstuk 3 Verschillen tussen galop en rengalop (double suspension)

Gewone galop (a) waarbij de voeten elkaar aan dezelfde zijde niet kruisen en 'roterende' rengalop (b) zoals ook een Ierse setter uit jachtlijnen doet. Door het verschil in bodemwijdte grijpen beide achtervoeten tegelijkertijd voorbij (buitenom) de voorpoten. Het zweefmoment (b1) geeft, door de enorme sprongkracht, dat de achtervoeten ver voorbij de voetafdrukken van de voorpoten gaan landen (b5). De rug dient vlak (zo weinig mogelijk gekromd) en evenwijdig aan de grond te blijven.

Noot bij derde pijltje: Een English pointer heeft een ander renbeeld, die zet vaker de zweefsprong af met twee achtervoeten tegelijk wat een staccato effect veroorzaakt. Op droge grond is dit mooi te zien aan de twee stofwolkjes die tegelijkertijd (en precies naast elkaar) achter hem opgeworpen worden.

Fotoverantwoording

Met dank aan de welwillende fotografen die deze werkstijl zo prachtig hebben vastgelegd en ik hun foto's voor dit document mocht gebruiken.

Adri de Groot www.vogeldagboek.nl voor de patrijzen en fazantenfoto's, Susan Stone diverse ©, Jim Sheridan 'Pallas Green Harriet', Michaela Kuntzsch diverse, Elena Bochacheva 'ISRW Bogarth', Henk ten Klooster diverse, Gerard Mirck 'Pallas Green Harriet' en 'Robin', Karin-Heidemarie Lehmann FT Groep en Cornelia, Roel en Marjolein Kamman: de ES Gadji, Fatal, Veria en Jul, Elly 't Lam/Appie Pinkse 'Sundowner's Bali', Elin Wittusen 'US Zimbard', Ronni Stelster's foto's, Domine Leenaerts 'jonge Apache', Robert Bulten 'introductiedag Sevenum', Caroline Elks, Kim Henriksen ES Solid Gold's Yoga.

Over de auteur

Geboeid door zijn adellijke verschijning en onstuitbare enthousiasme wist ik op mijn achtste jaar al zeker dat ik later een Ierse setter wilde hebben. Pas rond mijn twintigste aan kennelbezoeken toegekomen en vaste contacten gelegd om in 1974 eindelijk mijn eerste Ierse setterpup te gaan kopen. Heb vooraf, als echte settervirusdrager vele boeken verslonden. Eind zeventiger jaren als lid toegetreden tot de nieuw gestarte 'Rembrandt Kersten' veldwerkgroep van de ISC, helaas door lange werkdagen, huwelijk, kinderen en verhuizingen dit niet kunnen continueren.

In 1977 heb ik alvast een kennelregistratie, als prefix "Gaolunn" aangevraagd en door de Raad van Beheer toegekend onder nr.18126. Dit Oud Ierse woord betekent in feite 'uit den vreemde'; in het Munster's Iers dialect staat dat voor 'Gaeilge' (Ierland). Daarmee tracht ik aan te geven dat een Ierse setter uit het Iers-talige land zeer welkom is in Nederland. Door allerlei omstandigheden geen nest gefokt tot nu toe. Na mijn eerste Ierse setter reu heb ik diverse andere jachthonden onder handen gehad, als huisgenoot, vakantiemaatje, begeleid, voorgejaagd, heropgevoed en pups de eerste socialisatie en grondbeginselen bijgebracht.

Ook ben ik 12 jaar lang NBvV keurmeester inlandse-, tropische vogels en parkieten geweest. In feite is dit vogels beoordelen en plaatsingsstelsel vergelijkbaar met de juring op een hondententoonstelling. Het grote voordeel ervan is het kennis krijgen van genetica en het leren onderscheiden tussen excellent tot matig of ongeschikt voor de fokkerij/nakweek.

Als herintreder ben ik opnieuw toegetreden tot de ISC werkgroep veldwerk en bestuurslid van de Stichting Oorspronkelijke Setters (SOS). Bij mij in huis lopen er twee Ierse setters rond, waarmee ik veldwerk train, nl. 'Redwing Last Apache Standing' (2013) en de IRWS Outcrosspup Rood x Rood-Wit 'Aillean Aoife O'Conloch' (2015).

Vanwege mijn werk (per 2016 met pensioen) als opsporingsambtenaar/inspecteur bij de NVWA heb ik nog steeds de neiging om bij alles wat ik doe dieper in de materie te gaan graven. Dat is wel eens lastig want ik kijk nergens meer onbevangen naar....

Joop Buiten

Going South, King's Cross & Perth Station, by George Earl, 1893-1895. Beladen met jachttrofeën keert de upper-ten met hun setters en pointers huiswaarts.

VOORJAGERS GEBED

Zend mij snelle geweren, veilig en stil,
zend mij geuren die op de wind naar ons zweven,
zend mij een eerlijke en niet-aflatende wind,
zend mij honden die roerloos voorstaan,
zend mij schutters die alle vogels kunnen raken,
zend mij fijnbesnaarde retrievers,
zend mij honden die het fluitje ter harte nemen,
zend me af en toe een klucht patrijzen,
zend me een vrouw die niet klaagt,
wanneer 'k tot op de huid doorweekt door hagel of regen,
zend me een gastheer die ervaren is met honden,
zend mij en mijn team een veilige thuiskomst van de heide.

J. B. Maurice

De essentie van veldwedstrijden is de ultieme zoektocht naar
en het kiezen van de best verervende fok- en gebruikshond.
Werkstijl is een mix van schoonheid, harmonie in de beweging en de hoogste prestaties.
Deze stijl heeft iets gemeen met muziek.
Wie beide niet aanvoelt, zal beide niet begrijpen.

M.v. Fischer-Traumingen
in "The Irish Setter" 1959

